

ליקוטי מוהר"ן

עם
ביאור חברותא
ללימוד בעיון

אמר שצריכים ללמד אותו הרבה עד שיהיה שגור בעל פה. ואמר
בפרוש שהלמוד בחבוריו הקדושים הוא אתחלתא דגאלה. ואמר
ללמד גם בעיון גדול, כי יש עמקות גדול ונפלא בספריו ובתורתו
הקדושה והנוראה מאד, עד אין סוף ואין תכלית: (חי"מ שמו)

ליקוטי מוהר"ן ביאור חברותא ללימוד בעיון

מבוא לביאור

הביאור מורכב מג' חלקים:

הראשון:

ביאור הפשוט, ששולב בגרסת התורה והוא מסקנת העיון שבהערות

החלק השני:

ההערות, בנוי על פי רוב בדרך של קושיא^א ותירוץ. ופתיחת כל המראה מקומות עם מפרשיהם כדי שהלומד יוכל בעצמו לדון בדיוק הדברים ולא יוכרח לסמוך עלי. שעל כן נקרא חיבור זה חברותא, כי הכוונה להיות עוזר ללומד ולא ספר חידושי תורה אע"פ שמובלעים בו גם הרבה חרושים.

והשלישי:

היא הקדמה לתורה שהיא מבט כללי על התורה, שאמור לקשור את כל חלקי התורה בקשר אחד. ועוד גם לבאר נושאים שבמיוחד קשים להבנה בתורה.

ההקדמה:

היא מסקנת העיון שבהערות לכן אין בה כמעט ראיות למבואר בה.

ובסופה הקושיות שהתעוררו בזמן הלימוד כדי להקל על הלומד, כידוע שתירוץ בלא שקודמת לו הקושיא המביאה אותו לא עושה רושם כל כך, כמו כשיש קושיא שכואבת ואזי התירוץ מתקבל בשמחה.

דרך הלימוד נ"ל לדמות למחרות כי כל תיבה ומשפט בתורה הן חרוז נפלא שצריך לעיין בו תחילה בפני עצמו ללמוד אותו היטב ולכן בזה גלשתי גם מעבר לקשר העניין לתורה, ואח"כ לעיין בו כיצד נקשר לתורה, וכן לעבור מחרוזת לחרוז אע"פ שעדיין לא נקשרו היטב החרוזים כולם זה לזה. וכך נהגתי בכל מקום שכתבתי הערה ולפי מסקנת ההערה ביארתי את הפשט המשולב בגרסא.

וכל זה עדיין בחי' "הזורעין בדמעה", כי עיקר ה"ברינה יקצורו" זה למצא את החוט החזק שיחרוז את כל החרוזים היטב דהיינו לתפוס את מהלך התורה באופן שכולל את כל הפרטים בלא שישאר פרט מיותר שכביכול אין בו צורך למהלך התורה. וזה השתדלתי לעשות אחרי לימוד כל התורה בעיון כתבתי הקדמה לתורה שהכוונה בה לכד מביאורי מושגים קשים להבנה, העיקר לעשות סיכום קצר שכולל את כל החרוזים ופושט את כל הספיקות כפי שנתבררו בעיונים שבהערות. (אמנם כיון שאין ביהמ"ד בלא חידוש גם בהקדמה נתחדשו דברים שלא תמיד העתקתי אותם להערות) (זו היתה כוונתי ועדיין אני מצפה להצליח יותר)

דפי הליקוטי מוהר"ן בצורת הדף נלקחו מליקוטי מוהר"ן המדויק, מהדורת תקפא שהיא גרסת מוהרנ"ת שהדפיס בביתו, מוגה בהשוואה לשאר מהדורות. ובתוספת מ"מ הישנים וחדשים. שנדפס מבת תשעח בירושלים.

הערות אפשר להפנות למייל: lezavotlaze@gmail.com

^אהשתדלתי מאד כל ביאור להקדים לו את הקושיא המכריחה אותו וכל קושיא התחלתי בלשון צ"ע כדי להקל על מי שרוצה לעיין בעיקר בקושיות.

^בעיון חיי מוהר"ן אות שפט שכל תורה של רבינו אע"פ שהיא חדרים חדרים היא קשר אחד הדוק, ועיון תורה סה שהתפלה של רבינו היא אחד ממש ובסופה עדין אחז בתחילתה וכן מסתבר שמי שאמר על עצמו שוכח ליחידה דיחידה אצלו התורה והתפלה הן כל אחת ושתייהן יחד אחדות פשוטה.

הודעה:

כל הביאורים הם בדרך אפשר והצעה בלבד.

כי מי יודע עומק כוונתו ובפרט אנו והלוואי שגם במה שכיוון למדרגתי לא שבשתי, ורק כיון שציוה לעיין ולחדש בתורתו אנו מקיימין דבריו על פי שכל הפשוט שלנו וכדברי מוהרנ"ת הנוקבים שכל מה שמקבל מרבו צריך לידע שעדין אינו יודע כלל, כי כפלים לתושיה, כי מאד עמקו מחשבותיו, כי דבריו הם כמעט הנובע והם בחינת מים עמקים עצה בלב איש. וצריך בכול פעם לעיין היטב בדבריו הקדושים ולחתור ולשאב מהם עצות נפלאות באופן שיוכל להציל את עצמו משטף מים רבים של זה העולם. וכל מה שידע ויוציא מדבריו צריך לידע ולהבין ולהאמין שעדין אינו יודע כלל עד היכן מגיעים עמקות דבריו העמקים מני ים וכו'. רק במה שהרשה יכול להתבונן מהם עצות לעבודתו ותפלתו, וכל עצם תורתו ואפילו שיהותיו הקדושות אי אפשר להשיג בשום אופן וכמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה, הרבה למדתי מרבתי ולא חפרתי מהם אלא וכו'. עכ"ל

ועיקר כוונת החיבור הזה הוא לבאר הפשט באופן שכל אחד יוכל ללמוד ולעורר קושיות ללימוד בעיון ולפתוח את המראה מקומות להקל על הלימוד בעיון. ולרגע לא שכחתי את אנ"ש החריפים שאם יעינו בזה מסתמא יהיו להם הרבה הערות, והרבה חדושים שעמלתי שעות רבות להבין ולחדש מסתמא אצלם הוא דבר פשוט שמיד עלו עליו. כל מעלתי עליהם היא רק הסבלנות לעמול ולטרוח הרבה שעות עמ"נ להגיש כשלחן ערוך את הדברים להקל על הרוצה ללמוד בעיון, כיון שלא מצאתי אחר שעשה זאת.

התנצלות:

אמנם מעט בכרסלב העיון לפרסם חידושיהם חלקם כדי לא להיקרא בעל המחבר וכו' ב תארי כבוד

וחלקם כנראה מחשש שלא יצאו חובת הזהרת רבינו בתורה כאות ח' שאין לדרוש לרכים אלא דברים המבוררים לו כאחותו שאסורה לו כמבואר בשבת קמה:, ואע"פ שהזהיר בתורה סא' (סוף אות ה') שכ"א חייב להאמין בחשיבות חדושו, מסתמא כוונתו להאמין אבל לא לדרוש ולפרסם.

אבל כיון שאמר אני חדש מלא ישן ולא ידוע שבזה דווקא יצא לחדש ולחלוק על מפרשים רבים שהאריכו בחיוב כתיבת חידושים עיין מהרש"א ב"ב י: שעל זה אחז"ל פסחים נ. אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו ובספר חסידים אות תקל מי שגילה לו הקב"ה דבר, ואינו כותבה ויכול לכתוב, הרי גזול מי שגילה לו, כי לא גלה לו אלא לכתוב, דכתיב (תהלים כה יד) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם, וכתוב (משלי ה) יפוצו מעינותיך חוצה, וזה שכתוב (קהלת יב יד) יביא במשפט על כל נעלם, שגורם שנעלם, אם טוב שגילה לו אם רע, שאינה כותבה: ובביאור ברית עולם להחיד"א שם. הוסיף בשם ספר לב אריה שכתב בהקדמתו משם רז"ל שבזמן שבית המקדש קיים כשארם מקריב קרבן מתכפר לו וכשארם כותב בספר מה שלומד איזה חידוש הכתיבה זו עולה לו במקום קרבן.

ובזה פי' הרב הנ"ל את הכתוב זבח ומנחה לא חפצת וכו' עולה וחטאה לא שאלת אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי שיעלה במקום קרבן.

עוד עי"ש בשם ספר רבינו אפרים על התורה כתב יד פרשת כי תשא שכתב בשם רבי אליעזר מגרמיזא ז"ל שכל מי שמגלין לו רזי תורה מן השמים ואינו כותבו עתיד ליתן את הדין עכ"ל.

ועיין שפתי כהן למוה"ר מרדכי הכהן מגורי הארז"ל בהקדמת ספרו בזה"ל "ניתנה רשות למי שחננו ה' קצת דעה וחכמה ובינה לבאר ולפרש מה שקבלה נשמתו בסיני ואם לא יכתבם נראה לי שהוא נענש כמו הנביא שהוא כובש נבואתו שחייב מיתה.

ועיין בספר מחשבות חרוץ לר' צדוק הכהן אות טו שכתב שיש גם חיוב לפרסם כי שמא יש בדבריו איזה חידוש השייך לחלקו ולא נגלה לשום אדם והוא לכך נוצר לגלותו בעולם, ואם לא, ח"ו יצטרך להתגלגל.

עוד עיין בספר קהילות יעקב ז"ע שכתב בהקדמת ספרו בשם ספר תורת גיטין מאמר הקדמון שדבר טוב אחד בספר מציל על הספר כולו. עכ"ל.

לכן אולי ע"י הודעה והתנצלות הנ"ל אפשר כן לפרסם איזה חידושים גם לפחותים כמונו, ואנו תקווה שעכ"פ דבר טוב אחד יש גם בחיבור זה ויציל על הספר כולו.

ואע"פ שהרמב"ם מזהיר באגרות קדש מאמר קדוש ה' שלפני שדורש לרכים יהזור ד"פ אבל מה שכותב צריך לחזור אלף פעמים, מסתמא הכוונה להוראה למעשה ואע"פ שבדאי בדברי רבינו יש הוראה בקיום עצותיו ועניני השקפה למעשה, מסתמא בדרך לימוד מותר דאל"כ לא שבקת חי. ומסתמא גם הזהרת רבינו הנ"ל אפשר לפרש כך.

עכ"פ אם טעינו והזהרתם היא בכל עניין, אולי ראוי לכנות את הביאור חברותא, כי חברותא דרכו לומר גם את ספקותיו ולא רק דברים המבוררים כאחותו שאסורה.

עוד עניין חתימת שם המחבר היא סוגיא בפ"ע עיין ספר חסידים שם שחכמים ראשונים נמנעו כדי שלא להנות מהתורה ועיין שם סימן ח' שרשב"ג מ' הרוגי מלכות תלה בזה סיבת הריגתו עוד עי"ש סימן פד שמנכין לו מזכויותיו, אמנם יש מקשים א"כ מאי משמאלה עושר וכבוד. מאידך רובא דעלמא נהגו כן לציין שמם ונ"ל הטעם או שצויין ע"י תלמידיהם או שכל היחס לפירוש הוא כפי גדולת המחבר בחכמה ויר"ש לכן חששו שאם לא יצינו שמם לא ינהגו כובד ראש בדבריהם.

לעורך על חשיבות העיון בתורה של רבינו:

עיינ חיי מוהר"ן סימן שמו שאמר שפּוֹב לְקַבֵּעַ לְעַצְמוֹ שְׁנֵי שְׁעוּרִים לְלַמֵּד סְפָרֵי הַקְדוּשִׁים, שְׁעוּר אֶחָד פְּשוּט לְלַמֵּד בְּמַהֲרָה הַרְבֵּה מְאֹד כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה שְׂגוּר בְּעַל-פֶּה, וְשְׁעוּר אֶחָד לְלַמֵּד בְּעֵינַיִן גְּדוּל. כִּי יֵשׁ עִמָּקוֹת גְּדוּל וְנִפְלָא בְּסְפָרָיו. וְעֵינַיִן בְּמָקוֹם אַחֵר מְזַה מְעַנְנֵן עֵצִים הָעִמָּקוֹת הַגְּדוּל שֵׁישׁ בְּתוֹרָתוֹ הַקְדוּשָׁה וְהַנּוֹרָאָה מְאֹד עַד אֵין סוּף וְאֵין תְּכֵלִית:

ועיין תורה קה תנינא שהעיון בתורתו מסוגל לבטל הרהורים רעים כי הם באים מהמדמה ועיין ככבי אור (חכמה ובינה אות לו) לבאר דברי רבינו בסוף תורה כה שצריך לקרא שם חדש ליצה"ר דהיינו מדמה. הטעם כי המדמה הוא מדרגה שמינית ביצה"ר שנתחדשה כנגד התורה של רבינו ולפ"ז דווקא תורת רבינו מסוגל ביותר להכניע ולתקן את המדמה.

ועיין ח"מ סימן תקכא - שרבינו אמר כבר נתתי לכם כח המדמה כשר וטוב וכו'.

ועיין ביאור הלכותים (תורה נר אות ד) - שהכוונה בעיקר לתורה נד שבה המשיך לאנשיו ובעיקר למוהר"ן ת מדמה זך וברור. ועי"ש אות ו' שכל אחד כפי התכללותו בו ובתורתו כן יזכה. (וכיצד ההתכללות בתורתו עיין בסוף תורה פז תנינא מש"כ רבינו דהיינו לעיין באותו מאמר ולזכות להבין בו ולעשות עמו איזה עבודה עי"ש)

ועיין תורה ח' תנינא אות ז' שעיקר האמונה תלויה בברור המדמה ועי"ש אות ח' שע"כ צריך מאד לחפש ולבקש מאד צדיק כזה שיכול להמשיך מדמה מבורר לאנשיו.

עוד עיין תורה עב תנינא שע"י הסתכלות בצדיק והצדיק בו זוכין להתנוצצות המוחין ולשפלות (שרק היא תקום בתחית המתים) ולגדולה כפי מדרגת מוחו.

ועיין בפל"ח שם אות ב' וד' עפ"י לק"ה תפלין ו' כז שגם ע"י לימוד ספרו מתקיים כל זה עפ"י המבואר בתורה קצב שפניו ושכלו של הצדיק נמצא בספרו.

ועיין ככבי אור (שיחות וספורים אות מג) הובא בחכמה ותבונה (סימן ב' אות טז) - שרבינו שאל את רבי אהרן תלמידו שהיה הרב של ברסלב למה לא תקח את ספרי ותעיין בו היטב עד שיעלה על דעתך איזה קשיא ואח"כ תוסיף ותעיין בו עד שתבין ותדע את התירוץ שע"ז.

ידועים דברי רבינו שכינה בשם אפיקורס את אותם שאמרו שתורתו גבוהה מדאי. ונראה פשוט כוונתו בזה שאין אחד שלא יכול למצא תועלת בספרו. וא"א לומר שהכוונה שכל אחד יש כמה תורות שמתאימות לו שהרי לא אמר זאת על ספרו אלא על תורותיו קודם שנעשו לספר א"כ בכל תורה בלקומי מוהר"ן יכול כל אחד בכל מדרגת הבנה למצא איזה תועלת נצחית ואמנם לכאורה צריך לומר זאת גם על כל חלק מתורה אבל בזה צ"ע. עכ"פ לפ"ז צריך זהירות גדולה וכל אחד לבחון עצמו אולי ח"ו הוא מאותם אלה שמכונים בפי רבינו אפיקורס. מה שנקט לשון אפיקורס דהיינו כופר במציאות הנבואה ובנבואת משה (רמב"ם תשובה ג' ח'), נראה כוונתו כיון שאמר בתורה מז תנינא שאסור לומר תורה אלא אם יכול לומר באופן שכל אחד ישמע רק מה שצריך לו ולא יותר. נמצא שמי שסובר שרבינו אומר תורה גבוהה הוא מטיל פגם בצדיק.

ואם תקשה שרבי אברהם בן נחמן זצ"ל שהיה גאון ועמקן עצום אמר ככבי אור (ששון ושמחה יז) הלוואי שאבין ואדע עכ"פ עשרת אלפים שנה לאחר התחיה דבור אחד מדבריו הנוראים כפי שידע אותו אדמו"ר ז"ל עוד בזה העולם. וא"כ מה הטענה על אזובי הקיר כמונו. אבל אדרבה משם ראייה כי המשך דבריו שם שעל כל זה רבנו בעצמו הזהיר לכמה וכמה שישתדלו לחדש בתורתו כמבואר בתורה קה תנינא שאפילו אם לא יכוון לכוונתו זה טוב, ומובן מזה שהיו לו כמה כוונות בדבריו הנוראים שגם אנו נוכל לידע ולהבין בהם קצת וכו' עי"ש.

מי שיש לו קצת הרגשה בליקומי מוהר"ן רואה בחוש שהספר לא נכתב לגאונים, ולא ליודעי קבלה, ולא ליודעי כל התורה כולה, אלא לכל אדם כפשוטו ממש ורואים בחוש שאדם פשוט יכול להתעורר מהספר של רבינו יותר מגאונים גדולים.

ויש גאונים גדולים ואפילו כאלה שכותבים פירושים על הספר אעפ"כ רואים בחוש שאין להם את ההרגשה והמסר של רבינו שמקבל חסיד פשוט של רבינו, כי הספר הזה צריך רק ביטול לרבינו זה הכל, וכמובן כשיש ביטול אזי ככל שהוא בעל כשרון ויותר בקי בספרים גם מוצא בו יותר טעם ועומק.

חברותא

ללימוד עיון

בספה"ק

ליקוטי מוהר"ן

קמא

דף צו.

תורה צו

ליקוטי

הדיבור עם ישראל בגלות. לכך נאמר (ישעיה מ) **ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יהדיו כי פי ה' דבר**. והיינו כשיגאלו ישראל אז הדיבור ג'כ כביכול יהי' עם השי"ת. ואמרו רז"ל (סנהדרין לו) הייב כל אדם לומר בשבילי נברא העולם. והייב לתקנו. ומהו התיקון הענין הוא כך. שיראה שיעלה כל הניצוצות שבכל דבר. והניצוצות הם אותיות [א]. נמצא מעלה אותיות. והאותיות נעשים דיבורים. ועל ידי הדיבור נשפע רב טוב לישראל. אך כיצד יכולין להעלות ניצוצות להשי"ת. העצה הוא כך. כשתסתכל בדבר מה. תיכף יאמין באמונה שלימה שיש בדבר הזה אותיות וניצוצות. ומן האמונה הזה נעשה זי"ן. שנאמר (תהלים לג) **ובל מעשיהו באמונה**. והעשי' היא ששת ימי הכול. והאמונה היא השביעית. ואח"כ יצרף אל האמונה החכמה. כמו"ש (ד"ה א כ"ח) **דע את אלקי אביך**. ואלקי אביך היא בדי' אמונה כמו מעשי' אבותיהם בידיהם (הולין יג:) שאנו מאמינים בו ית' שהוא אלקי אבותינו שזו העיקר. ודע. היא החכמה והשכל. והכמה היא יו"ד. כמו שפרשי' (שמות טו) **אז ישיר שר לא נאמר אלא ישיר**. וי ע"ש המחשבה נאמרה. ומהיו"ד"ה והזי"ן הנ"ל נעשה **עין**. כי ז"פ י' בגימטרי' **ע'**. ועוד העין הוא חכמה. כי חכמי העדה נקראים **עיני העדה** [ו]. וממילא כשיש לו עין כזה. כשמסתכל בדבר מהעולם. יבואי נתעלין הניצוצות. כמו"ש (שמות כח) **ועשית ציץ זהב טהור**. ציץ מלשון הסתכלות [ח]. כשהוא טהור כנ"ל. באמונה ובחכמה. אז **ופתחת עליו פיתוחי הותם**. היינו שתפתח ע"י עין כזה הניצוצות החתומים בכל הדברים. ותעלה אותם **קודש לה'**. והניצוצות הם אותיות ומאותיות נעשה דיבורים. וע"י הדיבורים משפיע רב טוב לישראל. וכשמעלה ניצוצות מהדבר. אזי הדבר הזה נעשה אפס. כי הניצוצות הם החיות של הדבר: וזה פי' של הפסוק [ט]. **זכר חסדו**. זכר לשון השפעה. היינו כשרוצה להשפיע חסד לישראל. אזי יצרף **ואמונתו לבית ישראל** שהיא החכמה. שנא' (משלי כד) **בחכמה יבנה בית**. בוודאי **ראו כל אפסי ארץ** [י]. היינו הארציות של הדבר נעשה אפס. ואת היינו האותיות מא' עד ת'. היינו הניצוצות. נעשה ישועות אלקינו. כי מהניצוצות נעשה דיבורים. ועי"ז משפיע השי' רב טוב לישראל. וזהו **ישועת אלקינו** [יא]. כי זה תענונו :

צה [ב] (לשון רבינו ז"ל) **כשפרנסי** הדור ומנהיגי הדור נתנאים אזי

הקב"ה מקים עליהם בני אדם שיחלוקו וידברו עליהם. כדי שלא יוהו דעתם עליהם. כמו"ש הו"ל (יומא כב ע"ב) **אין ממנים פרנס על הציבור** אא"כ קופה של שרצים תלוי מאחריו. וזה פי' סוד שמוכב בעה"ח שער א"א פרק י"ב. אחוריים דמ"ה תסיר מ"ה נשאר פ"ה [ב]. פי' ע"י קופה של שרצים שתלוי מאחוריו. עי"ז מחזיק א"ע בבחי' [ג] **מה ואפס ואין**. וכשמסיר ממנו מה שאין מחזיק א"ע **למה**. אלא שהוא מתנאה. אזי נשאר פה. היינו שבני אדם פותחים את פיהם ואומרים חזור לאחוריק.

^א ע"ח י"ה ה'. שער הפסוקים שמות (ג' ב') ד"ה וסוד הענין. לקוטי תורה בלק ד"ה ענין בלק. אוצרות חיים סוף שער רפ"ח נצוצין שער ההקדמות דף טו סע"א ד"ה ובוה תבין. ועיין תורה נד אות ג'. ותורה סד אות ב'. ותורה עה.
^ב גם בדפדפי' ותולד - כשתסתכל ומתולד - כשיסתכל
^ג בדפדפי' - מאמין
^ד מתולד - מעשה
^ה גם בדפדפי' ותולד - ומה"ל T ותולד - מה"ל T
^ו * במדבר טו כד [גם עיין תורה סז תניגא ולעיל תורה לד אות ו' והערה [שם]
^ז מתולד - בוודאי
^ח **עיין זוהר ויקהל דף ריו: ושלא דף קעה**.
^ט תהלים צה הנ"ל בתחילת התורה
^י המשך הפסוק הנ"ל תהלים צה
^{יא} סוף הפסוק הנ"ל
^{יב} לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
^{יג} יוד. יוד הא. יוד הא ואו. יוד הא ואו הא. זה אחוריים דשם היה במילוי אלפין גימט' קל. פתות מה שוה פה.
^{יד} לשון הכתוב ונחנו מה שמות טז פסוק ז' ח'
^{טו} תורה זו לשון החברים ונאמרה זמן רב לפני נסיעתו של רבינו לארץ ישראל (חי"מ נט)

צד צה צו צז

ומבזים אותו : (ע"כ לשונו ז"ל) :

צו [ט] (תהלים לו) **זוּמָם רשע וְחֹרֵק עליו שיניו ה' ישחק לו כי ראה**

כי יבא יומו וכו' . הענין הוא כך. דקשה מאין יבא מחשבה זרה לצדיק שרוצה להתפלל בדביקות גדול הלא ארו"ל (יומא לה:) הכא למהר מסייעין אותו. אלא הענין הוא כך. כי מעת השבירה נפלו הניצוצות מכל העולמות. ועי" תפילות הצדיקים עולין מעט מעט מדריגה אחר מדריגה. וכשצדיק עומד להתפלל ומדבק א"ע למדה שהוא בה עתה. נופל לו מחשבה זרה מעין אותה מדה [טו]. וכשבא למדריגה יותר גדולה. נופל לו המחשבה זרה מעין המדה הזאת שהיא"א בא עתה. והצדיק צריך לידע מאיזה מדה ומאיזה עולם היא זאת המחשבה זרה. וצריך לידע כמה להעלותה לאותו עולם ולאותו המדה שהוא עתה בה. אך לפעמים הצדיק רוצה להעלותה ואינו יכול. הטעם הוא. כי נופל לו מחשבה זרה ממדריגה עליונה שלא בא עדיין למדריגה זו. לכן א"א לו להעלותה. כי יש לו עדיין מדריגה תחתונה מזו. היינו מדריגה שהוא בה עתה. אך קשה למה באה לו מחשבה זרה קודם זמנה. דע כי יש קבלה בידי [טו]. כי כשיש מחלוקת על איזה צדיק. נופל מחשבה זרה מעין אותה מחלוקת לצדיק אחר. ומחמת שרוצה להעלותה אע"פ שאינו מעלה אותה. משבר בכח הרצון כל בעלי המחלוקת : זו"פ הפסוק [ז] **זוּמָם רשע**. היינו מחשבה זרה. **לצדיק. וחורק עליו שיניו**. היינו שרוצה להעלותה [טו]. **וה' ישחק לו. כי ראה כי יבא יומו**. היינו שעדיין לא בא למדריגת המחשבה זרה זו. אך מאין יבא לו המחשבה זרה זו. ומפרש. **חרב פתחו רשעים**. ופרשי' חרב לשון מלחמה. היינו שנתעורר מחלוקת על איזה צדיק. **חרבם**. היינו המ"ז של אותה המחלוקת. **תבוא בלבם**. היינו בלב צדיק זה. ועי" שרוצה להעלותה. בכח הרצון הזה. **וקשתותם תשבירה**. כלומר המחלוקת הנ"ל :
צז [י] (תהלים פג) **אלקים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט אל**.
הענין הוא כך. דיודע הוא שיש מקום למעלה שנקרא אלדד ומידד [כ]. שמשם השפע יורד לעולם. כי השני אותיות א"ל. הם דד. והשני אותיות מ"י. הם דד וכמ"ש בלק"ת הארא"י פ' בהעלותך[כ]. והשפע נקראת ה'. כמו"ש (בראשית מ"ז) **הא לבם זרע**. ונשלם השם אלקים משלם. אך לפעמים יש בעו"ה הסתלקות השפע. ונעשה מן כ"ה ד'. ע"ש דלית לה מגרמה כלום [כ]. וצריך כ"א מישראל לזרז א"ע שיעשה מן הד' ה'. וכיצד עושין מן הד' ה'. הענין הוא כך. הדנה כתיב (תהלים ס"ג)[כ] **לי גלעד ולי מזנשה** יואפרים מעוז ראשי יהודה[כ] **מחוקקי**. הפי' הוא כך. כי קודם בריאת העולם. השי"ת עיין וקישט א"ע בתפלתן

^{טו} ראה ספר המדות הרחורים ח"א אות לה ועיין תורה כו ובעש"ט עה"ת פרשת נח קכד ואת קטו ובמקור מים חיים שם אות צד
^{טז} גם בדפדפי' ותולד - שהיא. ומתולד - שהוא
^{יז} עיין פ"ח ושיש"ק חש ח"ג תרמ"ה, ושיש"ק ישן ח"ב שב שקיבל זאת מרבי ליב מטראסטענעך כשבא אליו בחלום אחר פטירתו. ועיין שיש"ק ח"א ריח ורעט.
^{יח} ספר המדות הרחורים ח"א אות לד
^{יט} לשון חברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה
^כ במדבר יא כו
^{כא} המראה מקום הוא נוסף כבר בתולד
^{כב} גם בתולד - ה'. ומתולד - הא
^{כג} עיין לעיל תורה א' ושם נרשם
^{כד} ותהלים קח ט'
^{כה} גם בתולד ואפרים ומתולד - אפרים (בשמות כי בתהלים בשני המקומות ואפרים)
^{כז} בדפדפי' - יהודה. בתקפא - יתודה

מזהרין צו.

ותורה אור

ישעיהו מ (ה) ונגלה כבוד

י' יקוק וראו כל בשר יהדיו כי פי יקוק דבר: ס
 תהלים לג (ו) כי ושר דבר יקוק וכל מעשהו באמונה:
 דברי הימים-א כח (ט) ואתה שלמה בני דע את אלהי אביך ועבדוהו בלב שלם ובגשפ תפצה בי כל לבבות דודש יקוק וכל יצר מחשבות מבוין אם תדרשנו יצאא לך ואם תעזבונו זנייתוך לעד:
 שמות בשלת טו (א) אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליקוק ויאמרו לאמר אשירה ליקוק כי גאה אאה סוט ורכבו רקח בנים:
 במדבר שלה טו (כז) וקהא אם מעיני העדה נעשתה לשנה ועשו כל העדה פר

ן דקר אקר לעלה לריס גיהח ליקוק ונחמתו ונסכו כמשפט ופעיר עיזם אקר לחת:
 שמות תצוה כח (לו) ועשית ציץ וקב טהור ופתחת עליו פתוחי חתם קדש ליקוק:
 תהלים צח (ג) ובר חסדו ונאמתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו:
 משלי כד (ג) חכמה וננה גית ובהיבהה יתפנו:

תורה צה
 שמות בשלת טו (י) ובקר וראיתם את כבוד יהוה בשמעו את תלנתים על יהוה ונתנו קה כי תלוננו ומלינו:

תורה צו
 תהלים לו (יב) זמם ורשע לצדיק וחרק עליו שניו: (יג) אבני ישחק לו כי ראה פי יבא יומו: (יד) חרב פתחו רשעים ורכבו שקטם לנפיל עני ואביון לטבות ישירי ודך:
 תהלים ס (ט) חרבם מבוא בלבם וקשתותם משבונת:

תורה צז
 תהלים פג (ב) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט אל:
 בראשית ויגש מז (כג) ויאמר יוסף אל העם הן קניתי אתכם היום ואת אדמתכם לפרהה להם אע"י ודע עמכם את האדמה:
 תהלים ס (ט) לי גלעד ולי מזנשה ואפרים מעוז ראשי יהודה מחוקקי:

מאמר מאין יבוא מחשבה זרה לצדיק בתפילתו

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
היא לשון חברים ונאמרה כנראה
במעדוועדיבקע² זמן רב לפני
שהיה רבנו בארץ ישראל¹

פתיחה

רבנו מדבר כאן משתי קושיות חזקות, אחת כיצד יתכן שלצדיק יש מחשבות זרות בתפילה? ועוד יותר קשה כיצד יתכן שתהיה לצדיק מחשבה זרה שהיא למעלה ממדרגתו, שאין בכוחו לתקנה? דהיינו כיון שאין בכוחו לתקנה מדוע נשלחה אליו?
ומבאר קושיא ראשונה עפ"י סוד שבירת הכלים שקדמה לבריאה ונפלו נצוצות קדושים לקליפה, והם באים להתנתק בתפילה ע"י שמתלבשים במחשבה זרה, שכיון שהן מהשבירה הן מחשבה זרה.
וקושיא שניה מבאר עפ"י קבלה שקיבל מצדיק שנפטר ובא אליו בחלום וגילה לו שכשיש מחלוקת על צדיק, אזי נופל מחשבה זרה מעין אותה מחלוקת לצדיק אחר נמוך ממנו. והתועלת בזה כי ע"י שהוא מנסה להעלותה אע"פ שלא מצליח, פועל לשבר את כח החולקים על הצדיק הגדול ממנו.
ונראה שזה עיקר החדוש כאן שכל אחד כפי השתדלותו ומלחמתו במחשבות זרות בתפילה הוא מחליש את כח החולקים על הצדיק הגדול.

ליקוטי הלכות

אין

שיחות השייך לתורה זו

חיי מוהר"ן סימן נט – מאמר "זומם רשע לצדיק", סימן צ"ו, נאמר זמן רב קדם נסיעתו לארץ ישראל:

שיח שרפי קודש חדש ח"ג סימן תרמה – המאמר "זומם רשע לצדיק ומבקש וכו'" (ליקוטי קמא סימן צו) נאמר זמן רב קדם נסיעת רבנו לארץ ישראל. ומה שכתוב שם "דע כי יש קבלה בידי זכור" – דבר זה הודיע לו הצדיק הקדוש וכו' כבוד מורנו הרב רבי לייב ז"ל מטראסטענעץ אחר פטירתו, בעת שבא אל רבנו ז"ל בחלום (כמבואר בפל"ח) ואמר לו את המבאר בפנים "כשיש מחלוקת על איזה צדיק נופל מחשבה זרה מעין אותה מחלוקת לצדיק אחר, ומחמת שרוצה להעלותה, אף על פי שאינו מעלה אותה - משבר בכח הרצון כל בעלי המחלקת". **ובאותה עת** שבא רבי לייב אל רבנו בחלום כנ"ל, בקש מרבנו שישים לבו לקרב את בניו, ואמר לו כך: "רבי נחום האט דעם 'קרן' מיט גענומען מיט זיך, און די 'פרות' האט ער איבערגעלאזט דא, האבן זיינע קינדער 'גדלה'; איך האב אלצדינג מיטגענומען מיט זיך ארויף, איך האב גארנישט געלאזט אויף דא, האבן מיינע קינדער נישט קיין 'גדלה', זאלט איר זיי מקרב זיין צו זיך" – "רבי נחום מטשערנאביל לקח עמו את הקרן משכר מעשיו הטובים לעולם האמת, אולם את הפרות השאיר כאן בעולם, ומשום כך יש לבניו 'גדלה' בעולם הזה (הינו שהם רבנים גדולים), אני לקחתי עמי את הכל לעולם הבא (גם את הפרות) ולא השארתי דבר כאן, ומשום כך אין לבני שום גדלה בזה העולם, על כן אבקשם שתקרבו אותם אליכם", וכן הוה, כי כל בניו התקרבו לרבנו, והיו כלם גדולים

ט ער בט אלול תשפג ירושלים ואומן

² **רבנו גר** במעדוועדיבקע משנת תקנ עד תקס. ובח"י אייר שנת תקנח נסע משם לארץ ישראל כמבואר בשבחי הר"ן. וחזר לשם וגר שם עוד שנה עד אלול תקס כמבואר בחיי מוהר"ן סימן קיד.

¹ **דהיינו לפני שנת תקנח**. דהיינו לפני שהיה בגיל עשרים ושש. לא ידוע מתי נפטר רבי ליב מטראסטענעץ רק ידוע שהיה בדרך נסיעתו לא"י ואם נפטר בזמן עלית תלמידי המגיד לא"י בשנת תקלח עשרים שנה לפני נסיעת רבנו לא"י רבנו היה אז בן שש, ובאיזה זמן במשך העשרים שנה בא בחלום לרבנו ואולי גם מצד שהיה חותנו של תלמיד רבנו הגדול רבי יודיל מדאשיב.

אע"פ שאמר בחיי מוהר"ן אות נה – אמר שהוא מתבייש בכל התורות וההשגות שהשיג קדם שהיה בארץ ישראל ולא היו נחשבים בעיניו לכלום..

ובחיי מוהר"ן אות שנו – אמר שכל התורות שגלה קדם שהיה בארץ ישראל, אינו רוצה כלל שיהיו פתובים בספריו, רק מה שחדש אחר שהיה בארץ ישראל צריכין לכתב הכל, אפלו כל שיחה ושיחה הכל צריכין לכתב.

וכן אמר מוהר"ן שם אות תעט – יש עוד כמה תורות אצל החברים שאמר קדם שהיה בארץ ישראל, אצל מחמת ששמעתי מפיו הקדוש שאין ברצונו שידפסו התורות שאמר קדם ארץ ישראל, ואפלו על אלו שבכר הדפסו הקפיד, רק מה שאמר אחר ארץ ישראל על זה הזהיר לכתב אותם, ואמר שאפלו שיחות פשוטות שלי של אחר ארץ ישראל צריכין לכתב על כן אין רצוני להעתיקם אף על פי שעל פי דעתנו גם אלו התורות שקדם ארץ ישראל הם נפלאות השם והם גבוהים מאד, פי גם קדם ארץ ישראל היה חדיש נפלא ונורא מאד, אך מי יבוא אחר המלך ומי יכול לידע פונתו זה שלא היה רוצה שידפסו. ואף על פי כן לא יכלתי להתאפק והעתיקתי קצת לפירוקים:

וצדיקים, ורבי אברהם בן רבי נחמן היה יודע פרטים אודותיהם: (ר"ל שמעה מרבי משה יוסף חתן רבי נחום שוסטער ששמעה מרבי אברהם ב"ר נחמן)

פרפראות לחכמה על תורה זו – מאמר זה נאמר זמן רב קודם נסיעתו לארץ ישראל ומה שכתוב שם דע כי יש קבלה בידי וכו', דבר זה הודיע לו הצדיק הקדוש וכו' כמוהר"ר ליב ז"ל מטראסטענעץ אחר פטירתו בעת שבא אל רבינו ז"ל לבקש ממנו שיקרב את בניו וכו', ויש בזה ספור נפלא ויבואר במקום אחר:

שיח שרפי קודש ישן – חלק ב אות שב – רבי לייב מטראסטענעץ, חותנו של רבי יודל, בא אל רבנו בח"ל, ובקשו שיקרב את בניו, (כמובא בספר פרפראות לחכמה סימן צו; הובא לעיל בח"א אות ריח), ואמר לו אז בח"ל: "רבי נחום מטראסטענעץ לבקש עמו לעולם האמת את הקרן משכר מעשיו הטובים, אולם את הפירות השאיר כאן בעולם, ומשום כך יש לבניו גדלה, והם רבנים גדולים, אולם אני לקחתי עמי לעולם הבא גם את הפירות, ומשום כך אין להם לבני שום גדלה, על כן אבקשכם שתקרבו אותם אליכם", וכן הוה, שנתקרבו בניו לרבנו.

שם חלק א' אות ריח – "זומם רשע לצדיק ומבקש" (ליקו"מ ח"א, סימן צו) וכו' מאמר זה נאמר זמן רב קודם נסיעתו לארץ ישראל. ומה שכתוב שם: "דע כי יש קבלה בידי" וכו' דבר זה הודיע לו הצדיק הקדוש וכו' כמוהר"ר ליב זכרנו לברכה מטראסטענעץ אחר פטירתו, בעת שבא אל רבנו זכרנו לברכה לבקש ממנו שיקרב את בניו וכו', ויש בזה ספור נפלא, ויבואר במקום אחר (ראה להלן סעיף רעט; ובח"ב סעיף שב). (שם סימן צו).

שם חלק א' אות רעט – אמר המעתיק: שמעתי שהצדיק רבי לייב מטראסטענעץ זכרנו לברכה, בא אחר הסתלקותו לאדמו"ר זצ"ל, ובקש אותו שיקרב את בניו. וכן הוה, שנתקרבו כמעט כל בניו לאדמו"ר זצ"ל. (וע"ע לעיל אות ריח; ולהלן בח"ב סעיף שב)

פל"ח על הש"ס מסכת שבת סוף דף נד – ענוה ויראה הן עיקר תיקוני התפילה. ועיין תורה טו שהתפילה בחי' "אשה יראת ה' היא תתהלל" (משלי לא ל) ועיין תורה צו/ל. ותורה קב.

הקדמה

רבנו מדבר כאן על מחשבות זרות שבאות לצדיק בתפילה, וכבר דיבר בהרבה תורות^{1/1} על המחשבות זרות שבתפילה, אבל כאן מדבר ממחשבות זרות הנופלות לצדיק דייקא ובתפילתו אע"פ שמתפלל בדביקות, שקשה מאד כיצד יתכן שתהיה לצדיק מחשבה זרה בתפילה, הרי זו פניה מהדביקות בהקב"ה תוך כדי שמדבר אליו, שלכאורה זה פגם נורא בכבודו ית' ופגם אמונה כמ"ש הבעש"ט על הפסוק "וסרתם ועבדתם" שמיד כשסרה מחשבתו מהקב"ה זו עבודה זרה, וקל וחומר באמצע תפילה. וכן מבאר רבנו בתורה קח שמיד כשפונה ממנו ית' גם הוא ית' פונה ממנו ונעשים בחי' אחר באחר.

יש להעיר שהצדיק שרבנו מדבר עליו כאן הוא לא מיחידי הדורות ולא צדיק הדור דווקא, אלא ישראל כשר בעל מדרגה בתפילה, כפי שיתבאר שלפעמים נופל מהמחלוקת על צדיק גדול יותר ניצוץ קדוש מלובש במחשבה זרה לצדיק הוזה והוא מנסה להעלותו ולתקנו ולא מצליח וכו'.

ומבאר רבנו שהמחשבות זרות שיש לכל אחד וגם לצדיק הן ניצוצות קדושים שנפלו לקליפה ומתלבשים במחשבות זרות ובאים בתפילה כדי להתתקן. והם מציאות של שבירת הכלים שקדמה לבריאת העולם, בסוד בונה עולמות ומחריבן ובסוד עולם הנקודים המבואר בעץ חיים שהם אורות שיצאו מעיני א"ק ושברו את הכלים ונפלו השברים עם ניצוצות קדושים לקליפות, וכל זה עשה הבורא בכוונה תחילה כי לברא מציאות של רע בעולם לצורך הבחירה וכל עבודתינו בעולם הזה היא לברר את אותם ניצוצות ולתקנם ועל זה נקבל שכר (שכירות המשתלמת בסוף) בעולם הבא, כל אחד כפי השתדלותו והצלחתו.

וכפי שכבר נתבאר בכמה תורות כיצד תיקון ע"י כל אחד מישראל/ו, כאן מדבר מצדיקים עובדי ה' גדולים דייקא ומבאר פי מעת השבירה נפלו הניצוצות מכל העולמות, ועל ידי תפלות הצדיקים, עולין מעט מעט, מדרגה אחר מדרגה. ובשצדיק עומד להתפלל, ומדבק את עצמו למדה שהוא בה עתה, נופל לו מחשבה זרה מעין אותה מדה. ומעלה אותה למקומה ע"י שידוע מאיזה מדה ומאיזה עולם היא זאת המחשבה זרה, ויודע במה להעלותה לאותו עולם ולאותו המדה שהוא עתה בה.

נראה לי שבאמת צדיק ע"י שתפילתו בדביקות, המחשבה זרה לא מנתקת אותו מהדביקות, אלא אדרבה דומה למדורת אש שבושרת אליו ית', וכל הנופל בתוכה נהפך גם הוא לאש, ואדרבה מוסיף דלק למדורה. ומה שרבנו לכאורה מבאר שזה לא נעשה ממילא, אלא כל ניצוץ צריך לדעת מאיזה מדרגה הוא מאיזה מדה הוא. קיצר בדבריו. ונ"ל כוונתו רק לומר שאם הוא ניצוץ ממדרגה עליונה יותר לא יוכל לתקנו. וכמבואר בספרים

¹ צ"ע היכן רמוז עניין היראה בתורה זו? אבל ראה לקמן כיצד מבאר הערבי נחל את הבעש"ט בעניין המחשבות זרות בתפילה, שהצדיק ע"י שמתחזק ביראה היא שומרת אותו ע"י ש. ואולי גם הפל"ח למד כך.

² היא רשימה ארוכה ראה בסוף התורה

³ ראה לעיל תורה לד אות ז, ותורה לה בסוף התורה, ותורה נד אות ג, ותורה סד אותיות ב ד' ו', ותורה עה, ותורה צ, ותורה צד.

בשם הבעש"ט¹. ומה שכן שייך למדרגתו כגון שבא המחשבת ניאוף חסד דקליפה, אצל הצדיק שתפילתו שלהבת אש לה' מיד היא נהפכת למדת החסד דקדושה דהיינו אהבת ה', ונעשה עוד יותר בוער לה'. וצ"ע/ח.

עניין המחשבות זרות בתפילה בכלליות

כיצד הצדיק מעלה את הניצוצות הקדושים מבואר גם בבעל שם טוב, וידוע שרבנו הלך בדרכו וחידש על יסודות דבריו, ממילא היכן שרבנו קיצר נראה ללמוד מהבעש"ט. ואע"פ שנראה שזה לא עיקר החדוש בתורה זו, צריך ללמוד את העניין כפי שמבואר כאן. וראה בלשון התורה הזו (שלא נקט לשון כזה בשאר תורות) שמדבר מהמדה והמדרגה והעולם שצריך לדעת כדי להעלות את המחשבה זרה. ונראה שזה מלשון הבעש"ט. כי בדרך כלל בעניין מחשבות שבתפילה העצה של רבנו היא לדחותן ולהמשיך הלאה וזה תיקונן, ורק כאן מדבר מהעלאת הניצוץ הקדוש שבמחשבה ע"י שמכוון למדה השייכת למדרגתו. ואע"פ שזו תורה שאמר בצעירותו ולפני שהיה בא"י שכידוע אמר שמתבייש בתורות האלו, והיא גם לשון חברים שכידוע לא ירדו לעומק בוונתו, אע"כ כיון שרבנו הסכים להדפיס אותה צריך ללמוד אותה ובעיון.

בעניין מחשבות זרות בתפילה חידש הבעש"ט שכל מחשבה וגם זרה וטמאה היא קומה שלימה² של ניצוץ קדוש שמלוכב בה, ואם מתכוונים לדחותה לגמרי כי נדמה שהיא רק רע זה פגם אמונה שהקב"ה מלכותו בכל משלה וגם הקליפות מקבלות ממנו חיות. ועל כן מי שלא כוון בפסוק ראשון של שמע ישראל במצוות קריאת שמע אסרו חכמים שיחזור ויאמר שוב שמע ישראל, כי נמצא שסובר ששמע הראשון שאמר היה לריק, ובאמת אינו כן. בעניין הזה נראה שיש מחלוקת כיצד זה שייך לכל אחד, כי בודאי דברי חז"ל קיימים אלא שלדבריהם הטעם שנדמה שמקבל עליו שתי רשויות (ראה ש"ע סימן סא סעיף ט'), שעל כן בלחש או אחרי שגומר את הפרק כן יכול לחזור לומר שמע ישראל. ואילו לפי הבעש"ט הוא פגם אמונה. אבל בדבריו נראה שנחלקו עד כמה זה שייך גם לאנשים פשוטים³, (אולי כגון שצריך לחזור ולכוון עליו במחשבה לבד). אבל בעלי מדרגה בוודאי צריכים להעלות את המחשבה זרה ולתקנה. וכן משמע מרבנו שאע"פ שבדרך כלל כתב לדחות

¹ ראה במקור מים חיים הנ"ל בשם דרך פקודין מצות לא תעשה ל"ה חלק המחשבה אות ה' – ובאמת בענין המחשבות זרות כל היום ובפרט בעת התפילה, אם עדיין לא מוזכר מחומריות, ואינו יכול להפכה לטוב לקיים אף לא פעלו עולה (תהלים קי"ט, ג), על כל פנים, בדרכיו הלכו בדרכיו של עולה הלכו, כגון אם באה לו אהבה רעה, או גבורות כעס, אם הוא מוזכר מעט, מהפך כל אלה ברגע לאהבה וליראה את השם הנכבד והנורא, ואם מתגבר עליו הרבה, ידע באמת שאין שום מציאות בלתי ה' יתברך, וידע שבאותה שעה נידון שאם יהפוך כל אלה לטוב, יתעלה למעלה רמה וגבוה בעבודת ה' יתברך בזה ובבא, ואם לאו ירד מטה מטה חלילה, ועל ידי יראת עונש שידע שהוא ממש אש של גיהנם, ידחה ויהרוג אותה מחשבה, כי הבא להורג השכם להורג ויקיים מצות עריפה וכו', ועוד האריך בזה בסוף פרשת ויקרא בפסוק ושילם אותו בראשו עיין שם:

² ראה ערבי נחל פרשת חיי שרה – מה שכתבנו באורך בפרשת וירא (ד"ש ט) בפסוק וה' פקד את שרה ע"ש שכתבנו שאפילו בצדיקים לא נמסרה המחשבה בידם ואי אפשר מבלי שיבא לו לפעמים איזה מחשבה לא טובה, וזהו מצד הרע הנסתר בתוכו אלא שבכחו לדחותה מיד וכל עוף הפורח נשרף, וביארנו שם בשם הבעש"ט ז"ל דאדרבה הצדיק לא ידחנה אלא יתקנה ע"ש באורך ושלכן עשה ה' את הדבר הזה באדם שלא יהיה מחשבתו תלוי בבחירתו כדי שכל המחשבה לא טובה שיבא אליו יתקנה, והרי לו עדיין עבודה שלימה אשר לו לתקן תיקונים הרבה, אף שבאבריו כבר נתבטל הבחירה ממנו ושוב לא יתקן כלום באבריו, כי עיקר התיקון הוא להחזיר הרע לטוב וזה כבר אין בו שום רע, מ"מ עדיין יש רע מוסתר בתוכו ומתקן כל המחשבות אשר לא טובות הנה: ואמנם, כאשר ירגיל גם בזה הרבה, אזי יצויר שיסתלק ממנו הרע לגמרי לא יהיה אפילו בהסתרה, וזהו בחינת ולבי חלל בקרבי, שכבר נסתלק לגמרי ואז הוא בכלל יחידי הדורות שכתבנו שם אשר גם מחשבתם בידם ולעולם לא יבא אליו אפילו מחשבה שיהיה בה נדנדוד לא טוב ואז הוא מצדו סילוק הבחירה מכל וכל ואף על פי כן עדיין נשאר בו מעט מן המעט מענין בחירה והיא עבודה שלימה עוד יותר ויותר מעבודות הראשונות שהיה עובד ומתקן:

³ רבנו רומז לזה בתורה קרב תניא – כל מחשבה זרה היא קומה שלימה כמובא, אבל אומר שצריך להתגבר עליה ע"י שמתפלל כסדר ולבלי להסתכל עליהם, אזי הורג אותם או חותך מהם איברים איברים כנ"ל:

⁴ ראה בעש"ט על התורה פרשת נח אות קטז ושם הערת מקור מים חיים הערה צד – בהיכל הברכה (רבי יצחק אייזיק יהודה סאפרין) סוף פרשת מקץ דף רמ"ח ע"ג כתב בענין זה וזה לשונו, שכל מחשבה הוא קומה שלימה, ומחויב להאמין אמונה שלימה שמלא כל הארץ כבודו, ממש, ולית אתר פנוי מנייה, וכל מחשבה יש בו מציאות ה' יתברך, וכל מחשבה קומה שלימה, אף מחשבה זרה יש בו מציאות ה' יתברך והיא באה אל האדם לתקנה ולהעלותה אל ארץ טובה ורחבה ארץ החיים, ואם אינו מאמין בזה הוא מקצר במציאות ה' יתברך ודלא כטפשים שאומרים שענין העלאת המחשבות אינם אלא לזכי נפש קדושים, והם הבל, וקרוב שאינם מאמינים במציאות ה' יתברך בכל תנועה ומחשבה, אלא כל ישראל קדושים והאומר שמע שמע מקצר באמונה ומציאות ה' יתברך בכל תנועה דאם היה מאמין באמת לא היה אומר שמע שמע שתי פעמים, ואם האדם דוחה מחשבה כאילו הורג קומה שלימה, אמנם לפעמים מתגבר הרע במחשבות אסורות, ואלו צריך לדחות בשתי ידיים: וכן כתב היכל הברכה בפרשת חיי שרה דף קלא ע"ב.

ובספרו אוצר החיים פרשת חוקת דף קל"ז ע"ג כתב גם כן זה לשונו, וכאשר יעלה במחשבה של אדם הישראלי הן קטן הן גדול הן מפחותי ערך הן מגדולי ישראל איזה מחשבה רעה וזרה, היא באה אל האדם לתקנה ולהעלותה, וזה שזה בכל אדם, ודלא כיש מי שכתב בהיפוך, וזה דבר הבל, כי השוה ומשוה קטן וגדול, כי אם אינו מאמין בזה אין לו עליו קבלת מלכות שמים וכו', וכן כתב בדרך זה באוצר החיים פרשת ראה דף צ"ח ע"ב, ובהיכל הברכה ויקרא דף מ' ע"א:

אמנם בספרו זוהר חי פרשת ויחי דף שע"ג האריך בענין זה הרבה מאוד ואחר כך כתב שם ללמד זכות על אותן הקדושים אשר בזמנינו סתמו פתח זה בפני המון ישראל ואמרו דלא שייך אלא לגדולים שלא יתעפש בהם אדם פשוט וכו' עיין שם באורך מה שכתב שם בעמוד ד': עד כאן הערת המקור מים חיים הנ"ל.

מחשבה זרה ע"י שימשיך בתפילה, כי א"א לשתי מחשבות ביחד כמבואר בתורה רלג/א. כאן מבאר שצדיק צריך להעלותה ולתקנה.

וכן בספר דרך פקודיך (לבעל הבני יששכר)¹² כתב שהיא עבודת צדיקים גדולים ואיש פשוט צריך לדחותה וכן כתב בתניא פרק כח. וכן משמע בערבי נחל/2¹³ בביאורו את דברי הבעש"ט הנ"ל, מקשה מדברי הרמב"ם וש"ע שכתבו שצריך לדחותה, ומתרץ שהצדיק ע"י שממשיך על עצמו יראה גדולה נשמר ממנה, וכיון שהוא צדיק ששומר דבוריו ומעשיו אזי היא מהשבירה וצריך להעלותה ולתקנה, אבל איש פשוט שלא שומר דבורו ומעשיו כראוי, מסתמא היא מעונותיו והיא רע שצריך לדחות עי"ש, וכל זה מבאר בדעת הבעש"ט.

כל הנ"ל מובא כבר בספרים ובעיקר בשם הבעש"ט כנ"ל. אבל עיקר כוונת רבנו בתורה זו נראה שהיא לגלות חידוש שלא מובא בספרים אחרים

דהיינו סוד שקיבל רבנו מרבי לייב מטרסטניץ, (י"א שהיה תלמיד חבר להבעש"ט וי"א מתלמידי המגיד ממעזריטש. רבי לייב היה חותנו של רבי יודיל מדאשיב תלמיד רבנו, ונפטר בדרכו לא"י (אם זה היה בעליית תלמידי המגיד בשנת תקל"ח או היה זה כשרבנו היה בן שש)

¹⁴ תורה רלג – פשמתגברים על האדם מחשבות רעות והרהורים, והוא מתחזק ומתגבר עליהם ומנצח אותם, יש להקדוש ברוך הוא תענוג גדול מזה. והוא יקר מאד בעיני השם יתברך, כמשל שיש אצל המלכים לפעמים ביוםא דפגרא, הם מניחין כמה חיות שיניצחו זה עם זה, והם עומדים ומסתכלים ויש להם תענוג גדול מן הנצחון, כמו כן המחשבות הם באים מבחינת החיות (א). ומחשבות קדושות הם בחינת חיות טהורות, ומחשבות רעות הם בחינת חיות טמאות, ומניחים בכונה מלמעלה שיניצחו זה עם זה, ויש להקדוש ברוך הוא תענוג גדול פשהאדם מתגבר על החיות טמאות ומנצח אותם: הפלל שאי אפשר בשום אופן בעולם שיהיו שני מחשבות ביחד בפעם אחר. על פן בקל וכולין לגרש מחשבות רעות רק בשב ואל תעשה, דהיינו שלא לחשב אותו המחשבה רק לחשב איהו מחשבה אחרת בתורה או עבודה או אפלו משא ומתן, כי אי אפשר שיהיו שני מחשבות ביחד בשום אופן. וכבר מבאר במקום אחר (לעיל בסימן ע"ב): שאין צריכין לעשות מלחמה ולנענע ראשו אנה ואנה כדי לגרש המחשבות רעות כי אין זה מועיל כלל, אדרבא על ידי זה מתגברים יותר רק לבלי להשיג עליהם כלל, רק לעשות את שלו במה שהוא עוסק בתורה או תפלה או משא ומתן, ולבלי להסתכל לאחוריו כלל ועל ידי זה ממילא תסתלק:

¹⁵ הובא במקור מים חיים הערה צד הנ"ל – ובספר דרך פקודיך (לרבי צבי אלימלך שפירא מדינב) בהקדמה ז' אות ו' כתב וזה לשונו, באתי להזכיר פרט אחד לי ולבני גילי את אשר נמצא כתוב בכתבי הבעש"ט וזלה"ה בנפול לאדם בשעת תורה ועבודה מחשבה זרה והרהור רע אל ידחהו ממחשבתו רק יעלנה לשורשה דהיינו אם הוא מחשבה מזונה וכיוצא שהוא מסוג בחינת אהבה יעלנה לשורשה למדת אהבה אמיתית היינו מדת החסד, וכן מחשבת היראה למדת הגבורה וכיוצא בזה למדת התפארת, כי הם מהניצוצין שנפלו בשבירה ובאו אצלו לצורך עליו, אם כן לפי זה אין צריך לדחות המחשבה רעה ממחשבתו רק אדרבה להאריך עד שיעלנה לשורשה באופנים הידועים למשכילים:

תדע ידידי שאין הדברים פשוטים לפני כל אדם, כי אם תאמר כן הנה תפול חס ושלום המצות לא תעשה של ולא תתורו אשר נצטוינו, רק תדע שהדברים הללו מגיעים רק לצדיקים תמימים אשר לבם חלל בקרבם, ויודעים בטוב אשר כבר בטלה אצלם החמדה והתאוה, והנה מזהיך באה לו המחשבה, הלא בודאי זה אינו מצד יצרם הרע כי כבר הפכוהו לטוב ולמתוק, על כן זאת המחשבה מניצוצי השבירה באה להעלותה, מה שאין כן מי שהיצר עדיין בוער בו, ומתאוה לתאוה הגם שאינו עושה בפועל אבל התאוה בחבו נטמנת להתאוות להיות ולאסור תאוות גשמיות, הנה איך תאמר שיעלנה, הנה זאת התאוה הוא מחלק הרע והחומר שבקרב, על כן לאיש כזה אינו מנוס רק לקיים ולא תתורו לדחות זאת המחשבה תיכף בזכרו, עיין כל זה בספר התניא של החסיד הגאון מוה"ר שלמה זלמן זצ"ל וכו', עד כאן לשונו, והוא שם בספר התניא בליקוטי אמרים פרק כ"ח עיין שם באורך:

ושם בספר דרך פקודיך במצות לא תעשה ל"ה חלק המחשבה אות ה' כתב עוד וזה לשונו, והבאים בסוד ה' יודעים להעלות כל מחשבה לשורשה דהיינו במחשבת אהבה יעלה על ידי יחודי השמות הקדושים השייכים לזה לעולם החסד ואהבה, נודעו הדברים למעיינים בספרי תלמידי הבעש"ט, וכבר כתבנו בהקדמה שלא יונה האדם את עצמו בענין הזה אם הוא עדיין קשור בחמדת ותאוות העולם וחומריותו, כי כל זה נאמר ליחידי סגולה, רק יסור הענין ממחשבתו כרגע, ויקיים ולא תתורו וכו', ועיין כל זה בספר התניא הנדפס מחדש. עכ"ל המקור מים חיים בשם דרך פקודיך.

¹⁶ ערבי נחל פרשת וירא – דרוש ט – הנה הבעש"ט וזה"ה אמר, מחשבה זרה ולא טובה הנופלת לאדם היא קומה שלימה, אלא שהיא פגומה, ורוצה המחשבה היא שהאדם יתקן אותה, לכן נופלת להאדם, ואם האדם ידחנה הפילה ממדרגתה והרגה, לכן אין ראוי לדחותה אלא יתקנה. ואופן התיקון כך הוא, בתחלה כשבאה מחשבה זו לאדם, ימשיך על עצמו יראה גדולה ובושה מלפני הש"י, ואז יחזיק אותה מחשבה, דאל"כ יש חשש שמא המחשבה תקלקל אותה, מאחר שאין דוחה אותה קרוב שתקלקלהו, כענין (לב, ה) עם לבן גתני, לכן מוכרח תחלה להמשיך על עצמו יראה עד שיבין שעו"ז לא תעשה בו מחשבה ההיא או יעשה, ונמצא הביא אותה במחשבה ההיא וישכיל מה טוב בה ומה רע ופגם בה, ואז יבדיל הרע וידבר הטוב מהמחשבה ההיא או יעשה, ונמצא הביא אותה המחשבה לעולם הדיבור או המעשה, והפגם והכתם שהיה בה נדחה, והרי הוא כמי שמוציא הבגד מהכתם ע"י כך גחלים ונשאר הבגד בשלימות והכתם יצא ממנו, והבן היטב, זהו תורף ענין דברי הבעש"ט וזלה"ה. ולכאורה זהו מתנגד לרמב"ם וש"ע שציוו לדחותה, ויסע לבו לדברי תורה. אכן שניהם אמת, כי צריך כל אדם להבחין בעצמו, אם הוא נשמר לנפשו מאד שלא יפגם אותם החלקים אשר בידו, דהיינו שאינו פוגם בשום פעם בדיבור ובמעשה, ואז בטבע המציאות לא יגיעו לו מחשבות רעות מצד עצמו ח"ו, אלא ודאי אותה המחשבה המגיע לו הוא לצורך תיקונה, לכן אין לדחותה, וכדברי הבעש"ט ז"ל. אבל מי שאינו נשמר ברוחו ונפשו דהיינו בדיבוריו ומעשיו, אזי יגיעו לו הרהורים מצד רעת עצמו, והם כולם רע ולא יתקנו, וחלילה לו להחזיק אותן המחשבות אפילו כרגע, אלא ידחנה וימיתנה וכדברי הרמב"ם וש"ע. וממילא מובן בזה מה שהיה הבריא כן שאין נפילת המחשבה ללבו בידו, כי לפעמים הם צריכים תיקון, וכאמור.

נקבר באיזמיר שבתורכיה סמוך לבעל שבט המוסר^(י) שאחרי הסתלקותו בא לרבנו בחלום וגילה לו תירוץ על קושיא כיצד יתכן שיבוא לצדיק מחשבה זרה שהיא למעלה ממדרגתו, שהרי אין ביכולתו לתקנה ואם כן הוא בסכנה שתתגבר עליו ותפיל אותו לגמרי מהדביקות? וביאר לו שכשיש מחלוקת על צדיק, אזי באה לצדיק נמוך ממנו מחשבה זרה ממדרגת הצדיק שעליו המחלוקת, וע"י שהצדיק הנמוך יותר, משתדל בכל כוחו להעלותה, בזה מסייע לצדיק הגדול יותר, כי אע"פ שלא מצליח להעלותה, אבל פועל בכח הרצון להעלותה, לשבר כוחם של החולקים על הצדיק הנ"ל.

ובזה מבאר את הפסוק "זומם רשע לצדיק וחורק עליו שיניו" שהכוונה לצדיק שבאה לו מחשבה זרה ממדרגה גבוהה יותר, והמחשבה זרה הזו היא בחי' "זומם רשע לצדיק" להפילו לפניות בתפילה, והצדיק "חורק עליו שיניו" להתגבר עליה ולהעלותה ולא מצליח, אזי "ה' ישחק לו כי ראה כי יבוא יומו", דהיינו שהקב"ה שוחק כי רואה שהסיבה לזה, היא שהצדיק עדין לא בא למדרגה של אותה מחשבה זרה. אעפ"כ יש תועלת בהשתדלותו, וזה רמוז בהמשך שם "חרב פתחו רשעים חרבם תבוא בלבם וקשתותם תשברנה" כי המחשבה זרה הנ"ל היא באה מהמחלוקת הנ"ל שהיא "חרב פתחו רשעים", וע"י שהיא באה בלב הצדיק הנ"ל זה בחי' "חרבם תבוא בלבם" של צדיקים, וע"י שהצדיקים משתדלים לתקן את המחשבה זרה הזו, מתקיים "וקשתותם" של החולקים "תשברנה".

קושיות

- א. והצדיק צריך לידע מאיזה מדה ומאיזה עולם היא זאת המחשבה זרה. וצריך לידע במה להעלותה לאותו עולם ולאותו המדה שהוא עתה בה – צ"ע לכאורה זה סותר את הנ"ל כי מדוע צריך להעלותה למדרגתו הרי אמר שהיא באה רק ממדרגתו? וצ"ע הרי להעלות ניצוץ צריך לרדת למקומו וכשעולה מעלה גם אותו. וכאן הניצוץ הוא ממדרגתו ומדוע צריך להעלותו למדרגתו? ואולי קמ"ל שנופל לו מחשבה זרה היא מורידה אותו למקומה, ובאה אליו כי היא מלובשת בניצוץ השייך למדרגתו, וע"י שמתגבר על המחשבה זרה חוזר למדרגתו ומעלה גם אותה, וזה תיקונה.
- ב. והצדיק צריך לידע מאיזה מדה ומאיזה עולם המחשבה, וצ"ע הרי אמר שבאה לו מהעולם והמדרגה שבה הוא נמצא וראיתי מבארים שאם מתפלל לזכות לאהבת ה' נופל לו מחשבות זרות של אהבות נפולות ואם מתפלל לזכות ליראת ה' נופלות מחשבות של יראות נפולות וצ"ע א"כ מה זה שאומר שצריך לידע מאיזה מדה ומאיזה עולם המחשבה הרי יודע על מה מתפלל. גם ראיתי שמדובר שעושה זאת אחרי התפילה ולא בתפילה שהרי בתפילה זה מחשבה זרה ממש, וצ"ע כי בכמה מקומות כגון תורה כו^(טו) מבואר שעושה זאת בתפילה, וזו הסיבה שצריך כל כך מסירות נפש בתפילה^(טז), ועוד הרי אחרי התפילה יש לו את המחשבות זרות חדשות ומה יש לו לטפל במחשבות שהיו לו בתפילה ואיך יעלה מה שכבר היה ועבר.
- ג. כשיש מחלוקת על צדיק אזי באה לצדיק נמוך ממנו מחשבה זרה ממדרגת הצדיק שעליו המחלוקת – צ"ע האם באה רק לצדיק נמוך ממנו, או לכל הצדיקים הנמוכים, או לכל הצדיקים כולם, או לכל העולם, אלא שאצל כל אחד שמתבטא באופן שונה לפי מדרגתו.
- ד. ואם תמצי לומר שבאה לנמוך ממנו צ"ע מדוע דווקא לצדיק נמוך יותר ולא לצדיק שבמדרגתו או גדול ממנו שהם יכולים להעלות אותה למקומה ולכאורה יועיל יותר? אולי לזכות אותו לסייע לצדיק הגדול, ואולי הוא הצדיק הדור שכולם קטנים ממנו וצ"ע.
- ה. כשנתעורר מחלוקת על איזה צדיק, אזי חרבם, הינו המחשבה זרה של אותה המחלוקת. תבוא בלבם, הינו בלב צדיק זה. ולעיל אמר כשיש מחלוקת על איזה צדיק, נופל מחשבה זרה מעין אותה מחלוקת לצדיק אחר וצ"ע מה הפירוש מעין אותה מחלוקת?

^י יש בזה מעשה שמספרים שרבי אליהו בעל ה'שבט מוסר' בצוואתו ביקש "שלא יקברו סמוך לקברו שום נפטר, אלא חכם אשכנזי מפולניה שעתיד לבוא אל העיר ומעליו עמודא דנהורא. רבי לייב מטרטניץ, בדרכו לארץ ישראל הופיע מן הים דג גדול שאיים להכות בספינה בזנבו ולשברה. הצדיק יצא לקראתו כשהוא עטוף בטלית ומעוטר בתפילין, וכשהדג ראה אותו הסתלק ונעלם כלעומת שבא. ובסמוך אמר רבי לייב לאנשי הספינה: "רואה אני כי נגור עלי להסתלק מן העולם, אם היה עמי חתני הצדיק רבי יודל מדאשיב, לא היה מניחני להסתלק, בקדושתו פועל היה לכך שתמתק הגזירה, אולם כעת, משאינו עימי, נגזרה הגזירה!" "בקשתי מכם, שלאחר פטירתו תקשרו את גופי על לוח עץ ותורידוהו לים... וכדבריו הסתלק באותו יום ואנשי הספינה הניחוהו על דף עץ והורידוהו לים, הלוח עץ עם גופתו שט בים והגיע לאיזמיר ומעליה בוקע עמוד אורי וכצוואת הבעל שבט המוסר קברוהו אנשי העיר סמוך לקברו.

^{טו} תורה כו – (לשון רבנו, זכרוננו לברכה): רציצא דמית בביעותה, היכא נפק רוחא. ואמר להו: בהינו דעל: רש"י: רציצא דמית, אפרוח שמת בתוך קלפתו: רציצא, זה אפרוח. זה בחינת צדיק, בחינת (תהלים ע"ב): "פרח בגמיו צדיק". ששאלו אותו: הצדיק שממית את עצמו, ומוסר את נפשו בצלותה ובעוניה באיזה מן המקומות מן התפילה, צריך לו למסר את נפשו ביותר. והשיב להם: היכא דעל. הינו איך שיש לו להעלות ניצוץ הקדושה, הינו איך שנקבטים בו מחשבות זרות, וצריך להעלותם פידוע, שם צריך לו למסר נפשו:

^{טז} כמבואר בתורה כו ובליקוטים יקרים למגיד ממעזריטש אות ב' ואותיות לא, מב, מג. ובחיי מוהר"ן תקצח ובעש"ט עה"ת פרשת נח אות מא מב מג. ומספרים על רבי אורי השרף מסטרעליקס כשהיה הולך לתפילה היה נפרד מבני ביתו שמא לא ישוב מרוב המסירות בתפילתו

1. המחשבה מעין המחלוקת נופלת לכל צדיק או דווקא לצדיק שמעורב באותה מחלוקת, או אפילו שרק יודע ממנה, או אפילו כשלא שמע ממנה כלל?
2. צ"ע כיצד ע"י הרצון של הצדיק הנמוך להעלות ניצוץ מחשבה זרה שהיא ממדרגת הצדיק הגבוה יותר, משבר בזה כוחם של החולקים. ונראה החולקים על הצדיק והמחשבה זרה שהיא ממקום גבוה ממנו הן בחי' אחת, על כן ע"י רצונו החזק להתגבר על המחשבה הזרה שזוממת להפריע לו בתפילתו, זה בעצמו התגברות על החולקים שזוממים להפיל את הצדיק. או שהמחשבה זרה היא טענת החולקים שנכנס בלבו והוא מגרשה אע"פ שאין בכוחו לתרצה
3. צ"ע מה חידוש רבי ליב לרבנו האם את "חרבם תבא בלבם" או שע"י ש"חורק עליו שיניו קשתותם תשברנה?" עיין תורה רנא דע שפעל ידי מלחמות הינו מחלקת, על ידי זה נופלים מחשבות של רשעים על אנשים כשרים, הינו מחשבות של כפירות, שנופלים עליהם על ידי זה: והתקין לזה למסר המלחמה על ה'...עכ"ל. וצ"ע דאפשר לדחות דלא דמי.

עד כאן ההקדמה

*

תורה צו [י"]

(תהלים לז) (י"ח) זומם רשע לצדיק וחורק עליו שיניו ה' ישחק לו כי ראה כי יבא יומו וכו'.

פשוטו של מקרא מדבר מהרשעים החולקים ורודפים את הצדיק. ורבנו עפ"י סוד שגילה לו רבי ליב מטראסטענעץ, מבאר שהפסוק מדבר על הצדיק בעצמו כפי שהולך ומבאר:

הענין הוא כך. דקשה מאין/ט' יבא מחשבה זרה לצדיק שרוצה להתפלל בדביקות גדול הלא ארז"ל (יומא לח:)/כ' הבא לטהר מסייעין אותו. ובוודאי שהיה לו להקב"ה לסייע לצדיק להנצל ממחשבה זרה, שהיא פניה ממנו ית' תוך כדי שמדבר עמו בדביקות, שנדמה לחוצפה נוראה לכל אדם וכ"ש לצדיק שלפי מדרגתו מדקדקים עמו כחוט השערה. וכמו שביאר הבעש"ט/כ"א על הפסוק "וסרתם ועבדתם" כי כאשר האדם מפריד את עצמו מהשם יתברך, מיד הוא עובד ע"ז ר"ל, ולא יש דבר ממוצע. וראה גם תורה קח/כ"ב שכשפונה בתפילתו למחשבה זרה, מיד גם הוא ית' פונה ממנו, ונעשים בחי' אחור באחור.

אלא הענין הוא כך שהצדיק אנוס בזה/כ"ב. וגם עי"ז מתקן את הבריאה **כי מעת השבירה** שקדמה/כ"ב לבריאה, נפלו שברי כלים לעולמות הפירוד בריאה יצירה עשייה/כ"ב ועמהם **נפלו רפ"ח הנצוצות/כ"ב מכל**

¹ תורה זו לשון התברים ונאמרה וזמן רב לפני נסיעתו של רבינו לארץ ישראל (ח"י"ט נט)

² תהילים פרק לו (יב) זמם רשע לצדיק וחרק עליו שיניו: (יג) אָדְנֵי יִשְׁחַק לוֹ כִּי רָאָה כִּי יוֹמוֹ:

³ מאין שיבא וכו' – הלשון מאין קשה שלבאורה צריך לומר מדוע שיבא מחשבה זרה לצדיק.

⁴ יומא דף לח: – אמר ריש לקיש מאי דכתיב "אם ללצים הוא יליץ ולענונים יתן חן". בא לטמא פותחין לו, בא לטהר מסייעין אותו. תנא דבי רבי ישמעאל משל לאדם שהיה מוכר נפט ואפרסמון, ודף לט. בא למדוד נפט, אומר לו מדוד אתה לעצמך, בא למדוד אפרסמון, אומר לו המתן לי עד שאמדוד עמך כדי שנתבסס אני ואתה.

דף על הדף שם – כתב השל"ה (יומא דרך חיים) וסוד הענין למה בקדושה מסייע ממש, דהיינו שהקב"ה מסיף לו קדושה על קדושתו שיהיה עושה טוב, משא"כ לענין בא לטמא אין הקדוש ברוך הוא מסיף לו טומאה, אלא דאינו מעכב אותו מלחטוא, אלא פותחין לו לחטוא, דהקב"ה הוא הקדוש האמתי, וכשמתחיל האדם להתקדש או כביכול מתדבק בקדושתו ופוחח המקור, וע"כ ה' מסייע לו ממש להתקדש, משא"כ בסטרא דמסאבא, לא יגורך רע כתיב, וסביב רשעים יתהלכון, רחוק מהקדושה, וע"כ לא שייך לומר שסייע הקדוש ברוך הוא ממש לטמאו, כי אין רע למעלה.

⁵ בעל שם טוב על התורה – פרשת עקב אות נו. וסרתם ועבדתם וגו', מריב"ש, כתיב (ישעיה נ"ה) כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי, פירוש, כי כאשר האדם מפריד את עצמו מהשם יתברך (כ"ב) מיד הוא עובד ע"ז ר"ל, ולא יש דבר ממוצע, וזהו וסרתם ועבדתם, מכל מקום אמרו בגמרא (מכות דכ"ג ע"ב) ישב ולא עבר עבירה חשוב כאילו עשה מצוה, וזהו ולא דרכיכם דרכי: (צוואת הריב"ש ד"ט ע"א):

⁶ תורה קח – יאין השם יתברך מצרף מחשבה למעשה, בר מהרהורי עבוי"ם (קדושים מ). והרהור עבוי"ם שין אצל כל אדם, הינו מה שמתחיל להתפלל בדבקות, או מתבודד את עצמו, ובאמצע התפלה או ההתבודדות נופל ממדרגתו, זהו בחינות הרהורי עבוי"ם. כי כל הנפילות באין מחמת קלקול האמונה. וכשנתקלקל האמונה, נמצא מחזיר פניו מהשם יתברך, כמו שכתוב (ישעיה א): "נזורי אחור", והשם יתברך גם כן מסתיר פניו ממנו, נמצא הוא אחור באחור:

⁷ עיין ערבי נחל שמבאר שאפילו צדיק אנוס על תחילת המחשבה אבל יש לו בחירה לדחותה ולתקנה, לבד מיחידי הדורות או כיוצא בהם שיש להם בחירה גם על תחילת המחשבה. וזה לשונו בפרשת וירא דרוש ט' – ובזה מובן מ"ש הט"ז באורח חיים, דמחשבה שבאדם אינה בידו להטותה אל אשר יחפוץ, וכן מה שאמרו רז"ל (ב"ב קסד ב) ג' דברים אין אדם ניצול מהם בכל יום ואחד מהם הרהורי עבירה,

העולמות¹⁰. וכל זה נעשה בכונה ע"י הבורא יתברך שמו, כדי שתהיה בעולם מציאות של רע, וממילא גם תהיה בחירה לאדם, לבחור בין טוב לרע, וע"י שיבחר בטוב יתקן את העולם, ויקבל שכרו בעוה"ב עבור עבודתו, ולא חינם שהוא נהמא דכסופא¹¹. והתיקון הזה נעשה ע"י כל אדם בכל דבר שעושה שלשם שמים, כמבואר בכמה תורות לעיל, אבל כאן רבנו מדבר מהתיקון שנעשה ע"י תפילות הצדיקים וע"י תפילות הצדיקים עולין מעט מעט מדריגה אחר מדריגה.

וכשצדיק עומד להתפלל ומדבק א"ע-את עצמו למדה שהוא בה עתה. נופל לו מחשבה זרה בתפילה מעין אותה מדה [כ"ט] כגון שהוא עסוק ואחוז במדת החסד אזי נופלת לו מחשבה זרה של ניאוף

ובמקום אחר אמרו רז"ל (בר"ר לה, י) הצדיקים לבם מסור בידם, הרי שהלב דהיינו התלוי במחשבה הוא ביד האדם. ומוכן עם דברינו, כי באמת תכלית בריאת האדם הוא שיהיה בעל בחירה לעשות כאשר ירצה, ועי"ז יש לו שכר ועונש, ולכן המחשבה והרהור שאינו ביד האדם כדברי הט"ז אין בזה בעל בחירה, לכן אין לו עונש על המחשבה, ולכן מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה, אכן זהו לענין נפילת המחשבה אל דעתו, אבל לענין שידחה המחשבה ההיא מלבו זהו ביד האדם, וכמש"ל שישע לבו לדברי תורה, ועל ז"א לבם מסור בידם, ולכן על זה העונש גדול, וכמש"ל דכאשר המחשבה עשה פרי בדיבור או במעשה או העונש גדול, כיון שיש לו בחירה בזה.

אכן כל זה ברוב בני האדם, אבל יחידי הדורות כאברהם אבינו ע"ה נאמר בו (נחמיה ט, ח) ומצאת את לבבו נאמן לפניך, היינו שהיה לבו ומחשבתו מסור בידו אפילו לענין נפילת ההרהורים למחשבתו היה בידו לחשוב את הראוי, ומה שאינו ראוי לא בא כלל אל לבו מעולם.

אך לכאורה יקשה, אחרי שתכלית הבריאה הוא בשביל הבחירה ושכר ועונש, א"כ למה עשה ה' ככה ברוב בני אדם ליתן בו דבר שאין לו בחירה ועונש ושכר עליו, דהיינו התחלת המחשבה. וי"ל, דאפילו הכי נברא זאת באדם, כיון שיכולת ביד האדם בצדקו נפשו מאד כיחידי הדורות, שתהיה המחשבה ג"כ בידו, ויהיה שכרו מרובה לכן נברא.

¹⁰ **השבירה שקדמה לבריאת העולם בסוד בורא עולמות ומחריבן** (בראשית רבה ג' ד' ו' ושם ט' ב' וקהלת רבה פ"ג פסוק יא את הכל עשה יפה) וכמבואר בעץ חיים סוד עולם הנקודים שהם אורות שיצאו מעיני א"ק והיו גדולים מהכלים ע"כ נשברו הכלים ועמהם רפ"ח נוצצין. כך נראה כוונת רבנו שמדבר דווקא ממחשבות זרות שהן מנוצצות שברי הכלים של השבירה הנ"ל. אבל **בעש"ט** על התורה כתב שמחשבות זרות הן מהשבירה שגרמו עיונותיו בגלגול זה והקודמים, של זה האיש שאליו הן באות להתתקן (וכן משמע בתורה עא תנינא שהם פגמי הכבוד של האדם שבאים להתתקן בזמן ששופע הכבוד).

זוה לשונו בעש"ט עה"ת פרשת נח אות ק"ח - מובא בספרים בשם הרב הקדוש הבעל שם טוב ז"ל על מאמר רבותינו ז"ל (ברכות ל"ג ב) כל האומר שמע וכופלו וכו' מחינן ליה במרזפתא דנפחא עד שיכוון דעתו, עיין שם מה שכתבו בשם קדשו באריכות, ושורש הדברים, כי עיני המחשבות זרות הבאים בתוך התפילה, או בעסקו בתורה, הוא אותם הניצוצות קדושים אשר נפלו על ידי אותו האיש בעצמו בתוך הקליפות, או בגלגול זה או בגלגול הקודם, או על ידי חטאו של אדם הראשון אשר כל נשמות ישראל היו נכללים בו, ולזה מגיע על כל אחד מישראל לתקן הניצוצות המגיע על חלקו, ולזה כאשר האדם עומד בתפילה ורוצה לדבק את עצמו בהקדושה או באים אותם הניצוצות גם כן אליו כדי לתקנם וכו', ואני בעצמי שמעתי מפי קדשו ז"ל בזה הלשון, צריך להתחכם הרבה בענין המחשבות זרות אשר באים לאדם בעמדו בתפילה, כי המה כוחותיו ממש אשר באים אליו לתקנם: (דברי משה פרשת לך)

¹¹ **ראה לעיל תורה צד שם הארכנו בזה יותר.**

¹² **רפ"ח ניצוצות** - ראה בעש"ט עה"ת פרשת נח אות ק"ב - מבואר בכתבי האר"י זלה"ה שאין בחינת תפילה של יום זה דומה לתפילת יום מחר, עד ביאת המשיח, וזהו כוונת המשנה (ברכות כ"ח ב) העושה תפילתו קבע אין תפילתו תחוננים, יעוין שם, ושמעתי בשם מורי מופת על זה מן המחשבות זרות שבאין לאדם באמצע התפילה מסוד השבירה (ק"ב) ורפ"ח ניצוצין שצריך האדם לברר בכל יום, והם באים שיתקן אותם ולהעלותן, ואין מחשבה זרה של יום זה דומה למחשבה זרה של מחר, והוא בחון למי שנותן לב על זה, וכאשר שמעתי ממורי איך לתקן מחשבות זרות, אם הוא הרהורי נשים יכוון להעלותם ולדבקן בשורשן שהוא חסד בסוד ואיש אשר יקח את אחותו וגו' חסד הוא (ויקרא כ', י"ז), ומחשבת עבודה זרה פגם בתפירת ישראל, ודי בזה: (תולדות יעקב יוסף ויקהל דף ע"ה ע"ג)

וראה היכל הברכה חיי שרה דף קלא ע"ב (שהובא במקור מים חיים הנ"ל הערה צד - וזה לשונו, בידוע ממין (הבעש"ט) להעלות המחשבות לשורשן כי בכל המחשבה יש ניצוץ הקדוש. (ועפ"ז ביאר הבעש"ט את הגמרא בברכות לג) האומר שמע שמע (מחינן ליה במרזפתא דנפחא) כי מעיקרא לא אכיון דעתיה, במחשבה זרה, אמנם אם היה מאמין ויודע ששם הוא גם כן מציאות ה' יתברך שאין שום דבר גדול וקטן שלא יהיה שם אלופו של עולם, וכל תנועה קטנה שם גנוז רצון אלופו של עולם, לא היה צריך לומר שתי פעמים שמע. (ומבאר היכל הברכה) וזהו מחינן ליה בארזפתא דנפחא מניצוצין דאתדעכו. (וזהו ארז-פ-תא) ארז"פ (גמט') רפ"ח (רמז לרפ"ח ניצוצין שצריכין לתקן עיין לקמן בפנים אות ק"ב) ת"א עשרים ושתים אותיות להעלותן. והניצוץ הזה מכה אותו שיתקן עצמו ויתקן אותו, ולמה הוא חוזר פעם שנית לומר שמע כאילו חס ושלום בפעם הראשונה לא היה שם מציאות ה' יתברך ונמצא הוא מקצר במציאות ה' יתברך ובקבלת עול מלכות שמים.

¹³ **מכל העולמות** - צ"ע איזה עולמות? לכאורה הם נפלו מעולם הנקודים אל מקום עולמות הפירוד בריאה יצירה עשייה.

¹⁴ **נהמא דכסופא** - לחם של בושה, לשון הזה נמצא במגיד מישרים לב"י פרשת בראשית - אור ליום השבת י"ד לטבת. ובלק"ה מתנה ה' אות א'.

¹⁵ ראה ספר הנחות הרהורים ח"א אות לה ועין תורה כו ובעש"ט עה"ת פרשת נח קכד

¹⁶ **ספר המידות** - ערך הרהורים ח"א לה. לפי המקום שבתפלה כן הניצוצות הקדושים מלבישים את עצמם בפניות ובאים לאדם כדי לתקנם: עכ"ל ועי"ש במ"מ שציין לתורה כו. עי"ש שסבי דבי אתונא שאלו את רבי יהושע בן חנניא באיזה מן המקומות מן התפילה, צריך לו למסר את נפשו ביותר. והשיב להם: היכא דעל. הינו איך שיש לו להעלות ניצוצי הקדושה, הינו איך שנכנסים בו מחשבות זרות, וצריך להעלותם בידוע, שם צריך לו למסר נפשו:

ראה בזה בעש"ט עה"ת פרשת נח אות קכד - (מספר תולדות יעקב יוסף דף קפ"א ע"א וע"ב) **דענין תפילה הוא לברר ניצוצות מרפ"ח ניצוצות מאנין תבירין, וזהו בסוד העלאת מייני נוקבין למלכות להזדווג אשה בבעלה, והעלאת הניצוצות הוא המחשבה העולה במחשבתו לאדם בשעת תפילתו, והחכם אשר עיניו בראשו יודע מן המחשבות זרות, לברר הפנימיות שבו, שהוא ניצוצות קדושות שנכנסו בתוך הקליפות ונעשו מחשבות זרות, ובדרך משל שאם בא לו הרהורי תאוות נשים הוא מצד חסד כמו שנאמר (ויקרא כ', י"ז) אשר יקח**

שהיא חסד דקליפה, או שהוא במידת הגבורה כגון מסירות נפש ויראה, נופלת לו מחשבה זרה של יראה נפולה, ואם הוא במדת אהבת ה' וקנאת ה' וקנאת ה' נופלת מחשבה זרה של כעס וקנאה דקליפה. כי דייקא בשעת התפילה באות המחשבות זרות/לב להתקן/ג.

וכשבא למדריגה יותר גדולה. נופל לו המחשבה זרה מעין המדה השייכת למדרגה הזאת שהיא לב בא אליה עתה. כי בכל מדרגה המדות שבה הן לפי אותה מדרגה. ובכל מדרגה שולח לו הקב"ה מחשבה זרה שמלוּבש בה ניצוץ קדוש מהקליפות, השייך לו לפי מדרגתו שנמצא בה. **והצדיק צריך לידע מאיזה מדה ומאיזה עולם היא זאת המחשבה זרה/לה.** וצריך לידע במה להעלותה לאותו עולם ולאותו המדה שהוא עתה בה. כי אם היא לא ממדרגתו לא יוכל לתקנה.

צ"ע לכאורה זה סותר את הנ"ל, כי מדוע צריך להעלותה למדרגתו, הרי אמר שהיא נופלת לו רק מעין מדרגתו? ונ"ל שבאמת אין הכוונה שמחשב מאיזה מדה ומדרגה היא, אלא רק רוצה לומר שכיון שבאה אליו הרי היא ממדרגתו, ואם לאו דהיינו כשלא יודע מאיזה מדה ומדרגה היא, הטעם כי היא ממדרגה עליונה ממדרגתו, ובאמת לא באה כדי שיתקנה, אלא לטעם אחר כפי שיבואר לקמן.

וצ"ע כי בדרך כלל להעלות ניצוץ צריך לרדת למקומו, וע"י שעולה, מעלה גם אותו. וכאן הניצוץ הוא ממדרגתו ומדוע צריך להעלותו למדרגתו? לכן נ"ל שכשנופל לו מחשבה זרה היא מורידה אותו למקומה לפי בחינתו, והיא מלוּבשת בניצוץ השייך לו לפי מדרגתו, וכשמתגבר על המחשבה זרה, מעלה אותה ע"י שחוזר למדרגתו, אלא שאצל הצדיק זה נעשה כהרף עין מרוב דביקותו בה' ית' בתפילה.

עד כאן ביאר עניין המחשבה זרה שממדרגתו, שהיא מלוּבשת בניצוץ קדוש שבאה לצדיק לתקנו. ומכאן מדבר על מחשבה זרה שנופלת לו שהיא שייכת למדרגה עליונה ממדרגתו, ועל כן אין בכוחו לתקנה

את אחרותו וגו' חסד הוא, ויבין שאם יש לה לזה תאוה מצד ניצוץ אחד קדוש שיש לו, אם ירבך את עצמו בשרש של זה התענוג, ששם הוא התענוג בלי קצבה וערך, וכן בהרהור עבודה זרה חס ושלוּם, ושפיכות דמים שהוא קו שמאל, והאריכות בזה הוא סכנה, והמשכיל ידום, והנה עינינו הרואות שזה אי אפשר שיהיה בכל יום הרהור אחד כמו תמול שלשום, ואם כן, גם התפילה שיתחדש בה לפי ראות עיניו בהרהורים שלו, ולזה צריך דעת רחבה וכוונה גדולה שיהיה פיו ולבו ומחשבתו בהסכמה אחת שוין כנודע....

לא **כמבואר בזוהר** ויחי דף רמה. כל אהבה שאין עמה קנאה אינה אהבה.

לב **לפי המבואר** לעיל מהבעש"ט כל מחשבה זרה גם שלא בתפילה היא קומה שלימה של ניצוץ קדוש וצריך לתקנה. אבל רבנו בדרך כלל מדבר ממחשבות זרות שבתפילה דייקא שדייקא זה הזמן המסוגל יותר לתקן.

ג. **ראה כעין זה בתורה ל' אות ז' – כי כל הערבוּב הדעת וכל הבלבולים וכל השטותים שיש לנו לפעמים, הכל נמשך בתפלתנו. כי כל הבלבולים וכו' וכל המחשבות שחושב האדם לפעמים, הכל באים על דעתו בשעת התפילה דייקא, והכל נשמע אליו או דייקא, בשעה שעומד להתפלל. בבחינת (שם ק"ו): "מי ימלל גבורות ה', ישמיע כל תהלתו". 'תהלתו' לשון (איוב ד): "ובמלאכי ישם תהלה", הינו ערבוּב ובלבולים, שאז משמיעין את עצמן דייקא בשעה שעומד להתפלל ולמלל גבורות ה'. והוא בשתי בחינות: או שבאים להתתקן מחמת שרואים שמתפלל בכונה פראוי, על פן באים להתתקן. פי עכשו הוא הזמן שיכולין להתתקן, פי יש בהם ניצוצות קדושים שצריכין תקון. או בבחינה אחרת, מחמת שאינו ראוי להתפלל, ובאין לבלבל אותו מתפלתו. על כל פנים בין כך ובין כך, בשעת התפילה דייקא באין כל הערבוּבים וכל הבלבולים של האדם, ונשמיעין אצלו אז, ובשביל זה נקראין הבלבולים והערבוּבים תהלה פנ"ל, מחמת שהן באים דייקא בעת התפילה והתהלה פנ"ל:**

י"ג גם בדפוס ותולד – שהיא. ונתולדו – שהיא

לה **רבנו מדבר** מניצוצות שנפלו בשבירה אמנם גם ע"י עוונות נופלים ניצוצות לקליפה וצריך להעלותם באותו אופן כמבואר **בבעל שם טוב** עה"ת פרשת בראשית אות לח – כשיש למלך בן במקום מטונף הוא הולך לאותו מקום מחמת אהבת ה'בן, כדי ליקח אותו משם, כך לפעמים נולד מחשבה באדם מחמת שהעולמות יורדים מלמעלה ובאה לאדם גם כן אותה מחשבה, וכשהוא חכם לידע באיזה ענין הוא המחשבה אם באהבה אם ביראה אם בתפארת, אף על פי שהוא מעניני עולם הזה בתאוות גופניות, הוא יכול להעלות אותה, וידע שאותה המחשבה צריך לתקן בזו השעה, אם באהבה אם ביראה אם בתפארת, שנתקלה מחמת השבירה, ועכשו הוא עת להעלות אותה ולכך ירדה המחשבה מעולמות עליונים ובאה לאדם כדי להעלותה מהשבירה וכו': (ליקוטי אמרים דף ג' ע"ד, כתר שם טוב ח"ב דף ג' ע"ג)

בעל שם טוב עה"ת פרשת בראשית אות לט. כלל הדברים שכל מה שרואה ושומע, וכל המקריות שיקרה לאדם, הכל הם באים לעורר אותו, הן דבר אהבה הן דבר יראה והתפארות וניצוץ והודיות והתקשרות וממשלות כלליות, הם בשני אופנים, או שבאים לו בתפילה במחשבתו המעשים רעים שעשה כבר, באים הם כנגדו במחשבה שלו כדי לתקנם ולהעלותם, וזהו כמשל מ"י שרואה במראה, שרואה כנגדו פרצופו, כך בא לו במחשבה המעשים שלו, או שבאים אותיות מהשבירה, ועל זה צריך להשיגח אם הם אותיות מאהבה ויראה או כיוצא משאר מדות, וזהו בתפילה, וגם בכל עת, לפעמים מתפחד האדם מדבר מה, או מאיזה בריה, הכל בא לו כדי להעלותה, ולפעמים רואה דבר אהבה או יראה, ועל דרך משל לאדם שמורגל בליצנות מראין לו ליצנותא דעבודה זרה, דהיינו אם רואה פתאום עבודה זרה יבין שלא לחנם ראה זאת, או אם שומע ליצנותא, הכל כדי לתקן הליצנות וימתיק בשורשו שיעלהו לשורש אהבה, ולכך כל מה שאסור יש כנגדו היתר (חולין ק"ט ב) והבן, וזה הכלל שכל מעשיו יהיו בדביקות לה' יתברך, וישגיח על הכל, על כל אשר יראה וישמע, וכל שכן כל אשר יעשה, וזהו שנאמר על שלמה המלך ע"ה (מלכים – א ה', י"ג) וידבר על העצים והאבנים וגו' שעל כל מה שראה אמר על כולם טעמים שמגיעים לעבודתו יתברך שמו: (ליקוטי אמרים דף כ"ח ע"ד)

אך לפעמים הצדיק רוצה להעלותה ואינו יכול. הטעם הוא. כי נופל לו מחשבה זרה ממדריגה עליונה שלא בא עדיין למדריגה זו. לכן א"א לו להעלותה. כי יש לו עדיין/לו¹⁰ מדריגה תחתונה מזו. היינו מדריגה שהוא בה עתה.

אך קשה למה באה לו מחשבה זרה קודם זמנה. נראה כוונתו שהרי יש הרבה ניצוצות קדושים, והקב"ה שולח לכל אחד רק במחשבה זרה שמלוכב בה ניצוץ קדוש השייך לנר"ן שלו לפי מדרגתו עתה, כדי שיעלהו ויתקנו, ממילא קשה כיצד יתכן שיפול לו מחשבה זרה שאין בכוחו לתקנה כלל. וכעין זה מבואר בתורה נד/לו¹¹ בעניין משא ומתן שבכל דבר שנהנה ממנו ההנאה היא מניצוץ קדוש שיש בו והדבר הגיע אליו כיון שעתה הוא במדרגה שיכול להעלות את הניצוץ הזה ובאמת יש בדבר גם ניצוצות שרק כשיבוא אל מדרגה גבוהה יותר יכול להעלותו, ועל כן לפעמים הוא מוכר את הדבר ושוב קונה אותו שעולה מדרגה.

ומתוך רבנו דע כי יש קבלה בידי [ל"ח] כנ"ל שהוא סוד שגילה לו הצדיק רבי לייב מטרעסטעניץ בחלום. כי כשיש מחלוקת על איזה צדיק כנראה שהכוונה לצדיק גדול ממנו. נופל מחשבה זרה מעין אותה מחלוקת לצדיק אחר נמוך מאותו צדיק שיש עליו מחלוקת. ועל כן כנ"ל אין בכוחו לתקן אותה, כי א"א להעלות ניצוץ השייך למדרגה עליונה ממנו, ומחמת שרוצה להעלותה אע"פ שאינו מעלה אותה. משבר בכח הרצון כל בעלי המחלוקת נראה כי ברוחניות מחשבה זרה ורשע החולק על צדיק הם בחינה אחת, לכן ע"י שצדיק אפילו נמוך יותר לא נכנע למחשבה זרה שהיא מעיין המחלוקת על איזה צדיק אפילו גדול ממנו, עד שהיא מסתלקת ממנו/ל"ט, ע"ז גם משבר את כח החולקים על אותו צדיק עד שמסתלקים ממנו :

צ"ע לפי הנ"ל שהצדיק מעלה את המחשבה זרה ע"י שיותר מוסר נפשו, א"כ מה נעשה כשהיא ממדרגה גבוהה ולא יכול להעלותה, שלכאורה צ"ל כיון שלא מעלה אותה, אזי היא מפילה אותו, כמ"ש לאום מלאום יאמץ/מ"ג?

ואולי הכוונה שכיון שהיא ממדרגה גבוהה יותר, לכן אע"פ שהצדיק עוד יותר מוסר נפשו, לא מצליח לבטלה בדביקות באופן שדייקא על ידה מתחזק יותר בדביקות, אלא היא ממשיכה להציק לו, כי כשבאה היא מורידה אותו ומיד הוא מתחזק כנגדה, ונעשה בחי' "יעלו שמים ירדו תהומות" ושוב יעלו שמים וירדו תהומות, כי הוא לא נכנע לה, אבל גם לא מכניע אותה. עד שהיא מסתלקת ממנו (כנ"ל בסוף תורה רלג שאם לא נכנע לה היא מסתלקת).

נראה שבתירוץ הזה דוחה מה שכתבו אחרים שמחשבה שלא יכול להעלותה היא מצד הסט"א וצריך לדחותה/מ"א. ורבנו מבאר שאינו סט"א אלא שהקדימה לבוא. ואעפ"כ פועל במה שמשדל להעלותה אעפ"י שלא מצליח. כי ע"י שלא נכנע למחשבה הזרה הזו משבר את כח החולקים על הצדיק הגדול יותר ממנו.

לו צ"ע הלשון "יש לו עדיין" משמע קצת שכיון שעדיין לא תיקן את מדרגתו לכן לא יכול לתקן ניצוץ ממדרגה גבוהה יותר וצ"ע, לכאורה הטעם כיון שעדיין לא בא למדרגתה. אבל אפשר דהיינו הך והשומע לא דייק.

לו ראה כעין זה בתורה נד אות ג' - פי כל דבר שפועלם, יש בו ניצוצות הקדושה שנפלו בשעת שביירה. ושבירה, הוא בחינת אותיות שגשגו ונפלו לכל דבר ודבר מזה העולם. וכל דבר יש לו שעה (ה). וצריך לבוא בשעה זו לאדם זה, שהוא משרש אחד עם אותן הניצוצות שיש בו הדבר. ובשמיניע זה הדבר לאדם זה, והוא מקבל חיות מזה הדבר, הינו מהאותיות הנשברים שיש שם. על ידי זה נכללין האותיות הנשברים בזה האדם, בחיות שלו, ונעשה מהם קומה שלמה, ומתפשט בחיות של כל הגוף. ועל ידי זה נשלמין האותיות, ויש להם שלמות. וצריך לשהות הדבר אצל זה האדם להשתמש בו, עד שנפסקין האותיות והניצוצות השייכים לשרשו. ואחר כך יוצא מרשותו לאדם אחר, שהגיע העת שיהיה עליה להאותיות הנשארים, שהם משרש אחד עם האדם האחר, ועל כן יוצא לרשותו. ולפעמים חוזר הדבר ובא לאותו האדם שהיה שלו מתחלה, פי מחמת שלא היה לו אז חלקי נפש רוח נשמה אלו, לא היה יכול אז להשלים האותיות אלו, עד עתה שהגיעו לו אלו חלקי נפש רוח נשמה, שעל ידם יכול להשלים אלו האותיות הנשארים. ובין כך, הכרח לשהות אצל אחר: ובשמשלים האותיות אלו, נתוסף לו הארה בנפש רוח נשמה שלו, מחמת הארות אותיות אלו שהגיעו אליו ונשלמו אצלו. ועל ידי הארה זו, מאיר בשרש נפש רוח נשמה שלו, שהוא בצדיק ובנסת ישראל, שהם שרשי כל הנשמות כנ"ל. ועל ידי ההתנוצצות הזאת, נתיחד צדיק ובנסת ישראל, הנקראים משא ומתן כנ"ל. ועל שם זה נקרא מקח וממכר, וכל הדברים, וכל הלמוד, משא ומתן. פי על ידם נתיחד צדיק ובנסת ישראל, הנקראים משא ומתן כנ"ל:

¹⁰ עיין פ"ח ושיש"ק חדש ח"ג תרמ"ה, ושיש"ק יסן ח"ב שב שקיבל זאת מרבי לייב מטרעסטעניץ כשבא אליו בחלום אחר פטירתו. ועיין שיש"ק ח"א ריח ורעט.

¹¹ לט כנ"ל בסוף תורה רלג.

¹² בראשית פרק כה (כג) ויאמר ידוד לה שני גיים (וגוים) בכטנף ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר: רש"י - מלאם יאמץ - לא ישוו בגדולה כשזה קם זה נופל וכד"א אמלאה החרבה (יחזקאל כו) לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים:

ועיין מגילה ו. - קסרי וירושלים, אם יאמר לך אדם חרבו שתייהן אל תאמן ישבו שתייהן אל תאמן חרבה קסרי וישבה ירושלים חרבה ירושלים וישבה קסרי תאמן שנאמר (יחזקאל כו-ב) "אמלאה החרבה" אם מליאה זו חרבה זו אם מליאה זו חרבה זו רב נחמן בר יצחק אמר מהכא (בראשית כה-כג) ולאום מלאום יאמץ.

לא מבואר אם המחשבה הזו באה לכל הצדיקים, או רק לחלק מהם, וא"כ האם רק לנמוכים יותר או גם לגדולים. רבנו רק אומר שקיבל שגם מחשבה שהצדיק לא יכול להעלות אין לו לדחותה, אלא להשתדל להעלותה. ובכח זה הוא מסייע לצדיק שחולקים עליו. כי משבר בזה את כוחם של החולקים עליו.

עתה חוזר לפסוק שבו פתח את התורה ומבאר כיצד רמוז בו כל ההשגה הנ"ל
 זָמַם רָשָׁע לְצַדִּיק וְחָרַק עָלָיו שְׁנָיו: אֲדַנְי יִשְׁחַק לוֹ כִּי רָאָה כִּי יָבֵא יוֹמוֹ: חָרַב פְּתָחוֹ רָשָׁעִים וְדָרְכוֹ קִשְׁתָּם לְהַפִּיל
 עֲנִי וְאֶבְיֹן לְטָבוֹחַ יִשְׂרֵי דָרְךָ: חָרַבְתָּ תְּבוּאָה בְּלֶבְךָ וְקִשְׁתוֹתֶם תִּשְׁבְּרָנָה:
 פשוטו של מקרא שהרשע חושב מחשבות להרע לצדיק, בכעס וחריקת שינים וגם כשבא ליטול חרבו הקב"ה שוחק לו, כי רואה מה יהיה בסופו, שחרבו תבוא בלבו.

ורבנו מבאר "זומם רשע" היא המחשבה זרה שבאה לצדיק בתפילה וזוממת להפילו מהדביקות, והוא חורק עליו שיניו כי לא מצליח להעלותה ולתקנה, "וה' ישחק לו כי ראה כי יבא יומו" דהיינו רואה שהסיבה לכך כי היא באה ממדרגה גבוהה שהצדיק עדין לא בא אליה. כי היא באה מ"חרב פתחו רשעים ודרכו קשתם להפיל עני וכו'" דהיינו ממחלוקת שיש על צדיק אחר גדול ממנו. אבל ע"י "חרבם תבוא בלבם" דהיינו ע"י שמחשבה זרה באה בלבו של הצדיק והוא רוצה להעלותה, אזי אע"פ שלא מצליח, הוא פועל ש"וקשתותם תשברנה", דהיינו שמשבר את כוחם של בעלי המחלוקת החולקים על הצדיק הנ"ל הגדול ממנו.

זו"פ-זרה פירוש הפסוק [מ"ב]/מ"ג. זומם רשע. היינו שבאה מחשבה זרה. לצדיק.
וחורק עליו שיניו כדי לבטלה [מ"ד]/מ"ה. היינו שהצדיק כמו כועס עליה שרוצה להעלותה ולא מצליח.
וה' ישחק לו. כי ראה כי יבא יומו. היינו שעדיין לא בא הצדיק הזוה למדרגת המחשבה זרה
זו ועל כן לא יכול להעלותה.

אך מאין יבא לו המחשבה זרה זו. ומפרש. חרב פתחו רשעים. ופרש"י חרב לשון מלחמה.
היינו שנתעורר מחלוקת על איזה צדיק הגדול ממנו.

אזי **חרבם. היינו המ"ז-המחשבות זרות של אותה המחלוקת.** הלשון כאן שלא כדלעיל קצת משמע שהכוונה למחשבה של החולקים, והיא מחשבה זרה, כי החולקים על הצדיק, מחשבתם לחלוק היא זרה, ואינה עצת ה' אלא עצת יצרם הרע, גם כשכוונתם לשם שמים^{מ"ו}. אבל צ"ע דלעיל אמר שהמחשבה זרה היא מעין אותה מחלוקת, וביאר שהיא ממדרגת הצדיק הגדול יותר שעליו חולקים.

^{מ"א} **ראה מקור מים חיים הערה צד הנ"ל בשם ספר נוצר חסד** (לרבי יצחק אייזיק יהודה יחיאל סאפרין) פרק ד' אות ג' - ולפעמים יש מחשבה שצריך לדחותה, ואם נפשך לומר במה אדע, יתבונן האדם ברגע, אם בשעה שעלה המחשבה, מיד עלה במחשבתו הכנעה גדולה כאין, ועלה במחשבתו במה להעלותה, באיזה מדה ובאיזה ענין, אז יראה לקרבה ולהעלותה, בסוד מיינ נוקבין, שפיכות הנפש לה', ואם לא יעלה במחשבתו במה לתקנה, ותופס גאוה בלי ביטול, אז מסתמא הוא קליפה, ובאה לבטל את האדם בתפלתו, אז רשות לדחות כי הבא להורגך השכם להורגו (עיין בספר פורת יוסף).

^{מ"ב} הנ"ל בתחילת התורה

^{מ"ג} **תהילים פרק לו (יב) זמם רשע לצדיק וחרק עליו שיניו: (יג) אדנ"י ישחק לו כי ראה כי יבא יומו: (יד) חרב פתחו רשעים ודרכו קשתם להפיל עני ואביון לטבוח ישרי דרך: (טו) חרבם תבוא בלבם וקשתותם תשברנה:**
מצודות דוד (יב) זומם - הרשע חושב רעה על הצדיק ובקצפו חורק עליו שיניו:
מצודות ציון (יב) זומם - ענין מחשבה. וחורק - ענין שחיקת השינים בהתקצף:
מלבי"ם (יב) זומם - בא תמיד על המחשבה הרעה להרע לחברו:

מלבי"ם (יב-יג) זומם - מוסיף לאמר גם אם תראה שהרשע זומם - וחושב מחשבות להרע לצדיק, וחורק עליו שיניו, וה' - אינו עושה לו מאומה רק ישחק לו - ומראה לו פנים שוחקות, גם אז אל תתחרר כי זה האות כי ראה כי יבא יומו - שה' רואה ויודע שזה עצמו יהי סבת מפלתו ולכן שוחק לו, ומוסיף לאמר וגם אם תראה שפתחו חרב, וה' ישחק להם, הוא כי ראה כי יבא יומם, כי ע"כ חרבם תבא בלבם וקשתותם תשברנה - ולכן שחק להם להפילם בפועל כפיהם:

^{מ"ד} ספר המדות הרחוקים ח"א אות לד

^{מ"ה} **ספר המידות - ערך הרחוקים ח"א אות לד. חריקת השינים הוא סגולה לבטל מחשבות רעות:**
ועי"ש במראה מקומות שהרמו לזה זמם רשע לצדיק וחורק עליו שיניו.

ור' צדוק ציין שם לפסוק תהלים קיב י' שניו יחרוק ונמס, תאות רשעי תאבד.

^{מ"ו} **רבי יהונתן איבשיץ נתן לנו סימן מובהק למחלוקת לשם שמים בספרו יערות דבש ח"ב דרוש ח' כתב שמחלוקת שאין בה אהבה לצד השני היא לא לשם שמים, כי מחלוקת לשם שמים היא רק בשחולקים על דעתו של הצד השני אבל לא על האדם עצמו, וממילא כל מחלוקתם מצומצמת רק לאותו עניין שחולקים עליו. אבל אין שנאה ולא איבה ביניהם.**

זוה לשונו שם - יערות דבש - ח"ב דרוש ח - והנה יש לדייק באמרו איזו היא מחלוקת שהיא לש"ש, ומה שאלה הרבה מחלוקות שהם לש"ש, וגם קשה הדיוקים, דקאמר כגון מחלוקת שמאי והלל משמע הא זולת דוגמא הלזו אינה לש"ש, ואחר כך קאמר שלא לש"ש מחלוקת קרח ועדתו, משמע זולת זה הכל לש"ש, וקשיא אהרדי. אבל בעו"ה כל מחלוקת, תהיה מה שתהיה, היצר הרע מפתה ואומר שהיא לשם שמים, ולמצוה גדולה להכניע בוגדים ולשבר זרוע רמה וכהנה דברים רבים. כללו של דבר אין לך מחלוקת שאין יצר הרע מפתהו ואומר שכל הכונה לשם שמים, וח"ו לומר על מחלוקת שהיא שלא לש"ש, רק א"כ במה יודע איפוא האמת אם היא באמת לשם שמים או לא: **בזאת יודע, אי המחולקים ובעלי ריבות - זולת הדבר שחלקו בו ומנגדים זה לזה - הם אוהבים גמורים בלב ונפש, זהו**

וצ"ע מדוע היא ממדרגת הצדיק ולא ממדרגת החולקים על הצדיק? ואולי רומז שהמחלוקת על הצדיק היא כמו מחשבות זרות, שהן תמיד לפי מדרגתו (וכעין שביאר בתורה יב שהצדיק מהפך את דברי המחלוקת להלכות שמהן נעשו דברי המחלוקת, ומסתמא כוחו לזה היא רק בדבורי מחלוקת שהן לפי מדרגתו) וצ"ע אולי אפשר גם לפרש שמחשבה זרה כאן הכוונה שנכנס בלבו של הצדיק דברי החולקים, להפילו גם הוא למחלוקת, ועל ידי שהיא **תבוא בלבם. היינו** טענותיהם וקושיותיהם באות **בלב צדיק זה** הנמוך יותר. אבל הן גדולות ממנו כי שייכות למדרגת צדיק גדול ממנו, וע"י שרוצה להעלותה. אע"פ שלא מצליח לתרצן, אבל ע"י שהוא נשאר באמונתו בצדיק, ולא נופל למחלוקת, **בכח הרצון הזה** לתרץ את הקושיות על הצדיק. על ידי זה **וקשותותם תשברנה. כלומר המחלוקת הנ"ל** : דהיינו בזה שמתגבר על המחשבה זרה, שעכ"פ לא יכנסו בלבו טענותיהם נגד הצדיק, בזה משבר טענותיהם של החולקים /מ"ו.

עד כאן ביאור חברותא לתורה צו

מחשבות זרות בתפילה

בהרבה תורות דבר מזה רבנו ואלו הן:

- תורה ב' אות ה' – מחשבות זרות בתפילה הן קלקול המשפט והן עננין דמכסין על עינא תורה ה אות ד' – צריך לפנות את המוחין ממחשבות זרות
- תורה ט' אות ג' – אבל כשאדם עומד להתפלל, אזי באים מחשבות זרות וקלפות ומסבבין אותו, ונשאר בחשך ואין יכול להתפלל,
- תורה כו – היכן שבאות מחשבות זרות שם צריך למסור נפשו ביותר
- תורה ל' אות ז' – המחשבות זרות באות בתפלה או להתתקן או להפריע לו
- תורה מד – ע"י צדקה לא"י ניצול מהם
- סוף תורה עב – על כן עקר התקנה, מי שכבר נלכד בזה, ויש לו אלו המחשבות, הן הרהורי זנות, הן הרהורי עבודה זרה, חס ושלום, אין לו תקנה, רק שיקדש ויטהר גופו, כדי שיודרך ויטהר דמיו. ועד אז רק יעשה את שלו במה שהוא עוסק, בתורה או תפלה או משא ומתן, ולא ישגיח עליהם כלל. אבל לא מועיל מה שמנענע ראשו, רק להפך מתגברים יותר
- תורה פ' – (צריך לחשוב שמחשבה זרה היא כמו שעכו"ם עומד עליך להרגך אם לא תמיר דתך)
- תורה פד – מחשבות זרות הן נחשים ועקרבים שסובבים אותו כיון שאינו ראוי להכנס פנימה
- תורה צו – מאין באה מחשבה זרה לצדיק ומתרץ מהשבירת כלים שקדמה לבריאה
- תורה צז – מחמת עוונות הראשונים במזיד, או שהרהר במזיד, נופלים לו מחשבות זרות בתפלתו, וצריך לשבר המחשבות זרות על ידי מחשבות קדושות של התפלה, ועל ידי זה הזדוונות, דהיינו המחשבות זרות, נעשין לו כזכיות.
- תורה קח – מחשבה זרה בתפלה היא בחי' הרהור עכו"ם
- תורה רלג – א"א לשתי מחשבות כאחת, ויש כח להטות המחשבה ויש להקב"ה תענוג גדול מהמלחמה הזו
- תורה רפב –
- תורה מו תנינא – צריך לזה מלחמה גדולה וע"ז נאמר כי עליך הורגנו כל היום
- תורה נ' תנינא – יש כח להטות המחשבה כמו סוס שפונה מהדרך
- תורה נא תנינא – המחשבה באה שוב ושוב עד שמתייאש היצ"ר ומסתלק
- תורה צה תנינא – כי העקר לדבר הדבור באמת לפני השם יתברך בלי שום מחשבות אחרות כלל
- תורה קכב תנינא – כל מחשבה זרה היא קומה שלימה כמובא, וכשמתגבר להתפלל כסדר ולבלי להסתכל עליהם, אזי הורג אותם או חותך מהם איברים איברים כנ"ל:
- שיחות הר"ן אות יב – אפלו אם אינו זוכה להתפלל כראוי, אף על פי כן היגיעה בעצמה שמיגע עצמו בכל כחו ומוסר נפשו להתפלל כראוי זה בעצמו הוא בחינת קרבנות בחינת "כי עליך הרגנו" וכו'
- שיחות הר"ן כו – השכחה דבר טוב שע"ז יש לו פחות מחשבות זרות בתפלה
- [שיחות הר"ן קכט]

אות שמחלוקתם לשם שמים, אבל אם אויבים ונוטרים שנאה זה לזה על ידי מחלוקת, זהו שלא לשם שמים, ויחיצב השטן בתוכם, וזהו הסימן מסרו לנו חכמי משנה, איזו היא מחלוקת שהיא לש"ש, כי בכל מחלוקת אומרים שהיא לש"ש, אמרו במחלוקת שמאי והלל, שאהבו זה את זה וכבדו זה את זה הנאהבים ונעימים, זהו אות שמחלוקתם לשם שמים, אבל במחלוקת קרח ועדתו, שהיו נוטרים איבה ושנאה וכמעט יסקלוהו למשה וכדומה, זו היא שלא לשם שמים, כי למעלה אהבה ואיש אל אחותו, וזהו לאות נאמן בכל מחלוקת להבין אם היא לשם שמים או לאו:

מ"ו **כעין שאמר רבנו ראה שיש"ק חלק ב סימן נט** – אָמַר לְעֵנֵן הַמְחַלְקִים שְׁחֹלְקִים עָלָיו וּמְקַשִּׁין עָלָיו קוּשְׁיוֹת הַרְבֵּה: "בְּשִׁתְּיָהּ אַחַת שְׂאִינִי עוֹנֵה כְּלוּם, מִתְרַץ אֲנִי אֶת כָּל הַקּוּשְׁיוֹת", "מִיט אֵינִן שׁוֹיִיג פֶּאֶר עֲנֻטְפֶּר אֵיךְ אֶלֶע קוּשְׁיוֹת", "וְכַמּוּבָא בְּמַעֲשֵׂה י"ג מְהוּ בְּעֻטְלֶעֶרְס, עֵין שָׁם.

וחיי מוהר"ן תקלו. – שהן כמו הערל שדפק בחלון ושוב בא ודפק בחלון וכו'
חיי מוהר"ן תקצח ובעש"ט עה"ת פרשת נח אות מא מב מג התפילה צריכה מסירות נפש
ובעוד ספרים

ספר הברית ח"ב מאמר יד פרק טז א"א לשתי מחשבות כאחת (וכנ"ל בתורה רלג)
עיין בעש"ט עה"ת פרשת נח אות קטז קיז קיח – מחשבה זרה היא קומה שלימה
ערבי נחל פרשת וירא דרוש ט' מבאר את הבעש"ט הנ"ל עי"ש

פרדס יוסף ויקרא פרק יט פסוק יח – ובספר רשפי אש השלם (אות ס"א) בסנהדרין (כ"ז). כל ישראל ערבים זה לזה, היינו מי
שעושה רע יגיע הפגם גם להצדיק, ונופלים לו הרהורים רעים מצד רעות המעשה של הרשע, והוטבע מצד
הערבות שאינו יוכל לסבול רעות חבירו, ובמה שאתה עושה טובה לעצמך תקיים ג"כ טובת רעך, ובמדרש
[ויק"ר ד, ו] אם אחד חוטא כולם מרגישים, וכמו אם לקח אחד כלי חד לקדוח הספינה, והכי יאמר רק תחת
מקומי אני קודח דע"ז המים יציפו כל הספינה, ועיין יפה תואר [שם ד"ה אחד מהן] ותולדות יעקב יוסף [פרשת
שמיני אות ב]: